Ronahî
Şopdara Rastiyê ye
Rojnameya siyasî, civakî û çandî Jimar :1353 22-Sibat-2026 www.ronahi.net/ku/

Navnîşan
www.ronahi.net/ku/
rojnameyaronahi
@ronahikurdi55
nameronahi@gmail.com
Rojnameya Ronahî
+963 984 370 218

Wênesaza ku çîrokên jiyanê vediguherîne tabloyên zindî û xweşik

Roheyv Keleş/ Qamişlo

Wênesaz Sefa Şêxo hunera xêzkirinê û çawaniya hevrêzkirina rengan fêrî zarokan dike. Wê rêbazek nû di fêrkirina wan de şopand, ku xwe dispêre jêhatîbûna teşwîqkirinê da ku zarok bikaribin bi rêbazê xwe tiştê ku dixwazin îfade bikin.

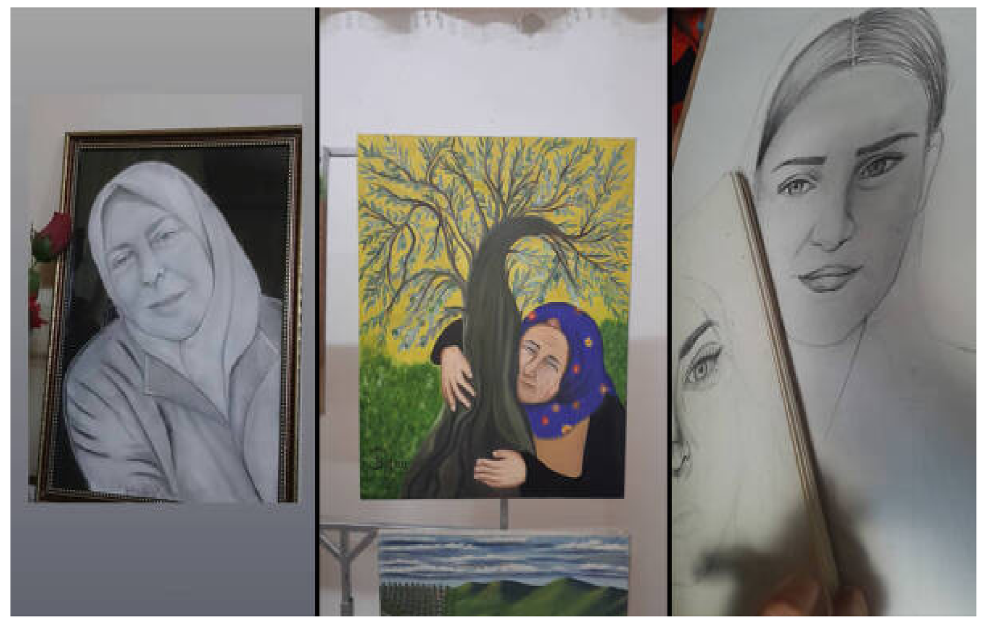

Ji dema ku mirov çavê xwe li dunyayê vekiriye, wî hêza xwe ya hundirîn hîs kir, ku di destpêkê de wî nedizanî çawa wê wergerîne rastiyê. Wî dest bi hizirkirina li ser tiştên li dora xwe kir, deng bihîst û hewl da ku wan teqlîd bike, tiştan bibîne û hewl bide ku yên mîna wan biafirîne. Lê wî her tim xwe bêçare hîs dikir heta ku bi derbasbûna demê û pêşketina hişê mirovan re, wî karîbû vê hêza hundirîn wergerîne tiştên berbiçav, çi bi derxistina dengên ahengdar û dişibin hev, çi bi muzîk be û wî hewl da ku xwezayê temsîl bike. Ji ber vê yekê wî ew bi rengên geş ên dişibin tiştên di xwezayê de xêz kir, ji ber vê yekê ew wênesaz bû û efsane heyran kirin, ji ber vê yekê wî peyker ji hunera peykersaziyê çêkirin.

Xweşikbûna Efrîn di tabloyên ku xêzkirine de xuyadikirin

Li bajarê Efrîn li herêma Cizîrê, xwezaya xweşik bê guman bandorek kûr li ser jinên ciwan ên hestiyar û hizirker ên ku hawîrdorê dinirxînin kiriye. Di nav wan de wênesaz Sefa Şêxo jî heye ku di nav xweşikbûna xwezayî ya Efrîn de ji dayik bûye, xweşikbûnek ku di gelek tabloyan de tê xuyakirin.

Di destpêkê de, wê huner nexwendiye, li gorî daxwazên malbata xwe, wê li Fakulteya Çandiniyê qeyd xwe kiriye û di sala 2010”an de derçûye. Lê belê û ji bona pêkanîna xewna xwe bi tevlîbûna Enstîtuya Hunerên Bedew, Beşa Wênesaziyê, li Zanîngeha Helebê, ku di sala 2014”an de ji wir derçûye, jêhatîbûna xwe pêkaniye. Bi vî awayî, Sefa Şêxo qet dev ji hewesa xwe ya ji bo wênesaziyê bernedaye.

Ji bo ku jêhatîbûna xwe baştir bike û jêhatîbûna xwe ya xêzkirinê pêş bixe, ew tevlî Navenda Çand û Hunerê ya Cemîl Horo li taxa Eşrefiyê ya Helebê bû. Li wir, ew hunera xêzkirin û hevrêzkirina rengan fêrî zarokan dike, rêbazek hînkirinê ya nû bikar tîne ku balê dikişîne ser pêşxistina jêhatîbûna wan da ku ew bikaribin xwe bi rengekî herî baş îfade bikin. Ew rola şêwirmendiyê digire ser milê xwe, pêşveçûna hunera wan dişopîne û di wextê rast de şîretên guncaw pêşkêş dike.

Sefaa Şêxo bawer dike ku ji bo gihîştina beşa herî fireh a civakê, “divê em ji temenê pir biçûk ve nêzîkî zarokan bibin û bi wan re bixebitin da ku jêhatîbûna wan bi rêya lîstin û perwerdehiyê nasbikin û baştir bikin. Ev dijwar e û hewldanek girîng hewce dike, lê belê fêrkirina jin û mêrên ciwan hêsantir e, ji ber ku jêhatîbûna wan gihîştîtir e û şiyana wan a îfadekirina xwe mezintir e.”

Ji bo pêkanîna vê armancê, divê hejmara navendên çandî û hunerî yên ku jêhatiyên ciwan û zarokan xwedî dikin û lênêrîna wan a tevahî dikin da ku ew di pêşerojê de bibin wênesaz, muzîkjen û peykersazên asta cîhanî, were zêdekirin.

Bi rêya tabloyên xwe, ew mijarên civakî çareser dike

Ew mijarên xwe ji hawîrdora xwezayî û civakî ya li dora xwe hildibijêre, pirsgirêkên civakî yên wekî yên ku bandorê li jinan dikin û şideta ku ew pê re rû bi rû dimînin çareser dike. Ew boyaxên rûn bikar tîne ji ber ku wekî ku ew dibîne, ew dibin alîkar ku tabloyê bêtir zelal bikin û wate û jiyanê bidinê.

Mîna her wênesazekî, ew dixwaze ku jêhatîbûna xwe pêş bixe û baştir bike da ku hîn çêtir bibe. Ew hewl dide ku kar û ezmûna xwe ya hunerî bi temaşevanên herî fireh ên di civaka xwe de parve bike û karê xwe di hînkirina zarok, ciwanan û xortan de berfireh bike da ku ew di pêşerojê de bibin wênesaz û hunermendên jêhatî, tabloyên herî xweşik û paqijkirî hilberînin.

Sefa Şêxo banga xwedîderketina li zarok û ciwanên xwedî jêhatiyên rastîn kir û piştgirîya exlaqî û madî da wan. Herçend civaka ku ew lê dijî qebûl neke ku jin azad be û tişta ku di hundurê wêde heye îfade bike. Wê jin û keçên ku di warên cûrbecûr de xwedî jêhatiyên hunerî ne teşwîq kir ku xwedî li vê jêhatiyê derkevin û hewl bidin ku wê pêşve bibin.

Bi kamîreya Ferhad Resûl

Gotina Dawî

Dor li Kobanê girtin e!

Mihemed Seydi

Ev Heyvek e bajarê Kobanê û keleha Kurdan di bin dorpêçeke giran de ye. Piştî êrişîn ku ji aliyê hêzên HTŞ’ê ve pêk hatin, gelek Kurd ji gundên xwe koçber bûn û berê xwe dan bajarê Kobanê. Ev bajarê ku tu jêgeheke xwe ya jiyanê tune û him jêdera Avê û him jî ya Elektirîkê di destê van gIrûpên çekdar ên ser bi desthilata veguhêz a Şamê de ne. Lewra, li nava bajar ava ku peyda dibe ya bîran e û ev jî dibe sedem ku gelek zarok nexweş bikevin. Herwiha di aliyê Nan û pêdiviyên jiyanê de jî gelek zehmetî hene û sotemenî bi zorê peyda dibe. Lewma hin dîmenên seknandina xelkê li ser dora standina Mazotê da ku xwe pê germ bikin li ser tevna civakî belav bûn ku dilê mirov dişewitîne. Herwiha ji ber bi hezaran kes koçbere li nava bajar, li dibistanan bi cih bûne û ev jî bûye sedem ku zarok jî ji xwendinê bimînin û li ser pêşeroja wan jî xeterî dewam be. Dîsa cerên gazê jî peyda nabin û ev jî dihêle xelk an daran bişewitînin an jî xwarina xwe li ser sobeyan çêbikin. Lê nebûna madeya Mazotê, rewşa xelkê zehmet kiriye. Dîsa Heyva Sor a Kurd jî bang kir ku di warê nexweşxane û dermanan de jî alozî girantir dibe û depoyên wan êdî vala dibin.

Ji bo vê rewşê, divê her roj derbarê rewşê de rapor an jî daxuyanî ji aliyê Desteya Rêveber ve bihata dayîn ku raya giştî ji vê yekê agahdar bikira. Herwiha nebûna Înternêtê di nava bajar de, nahêle ku xelk jî dengê xwe zêdetir bighîne derve. Lewma ji Rêveberiya bajar tê xwestin herkesî agahdar bike ku dorpêç dewam dike û nehêle ku mijarên siyasî bandorê li ser rewşa jiyanî bike. Ger peymanek di navber QSD û HTŞ’ê de hatiye îmzekirin, ji xalên wê rakirina dorpêçê û vekişîna ji gundên Kurdan e, lê em rojane dibînin ku dizî û talan li gundên Kurdan dewam dike.

Li aliyê din, Hevseroka Daireya têkiliyên Derve ya Rêveberiya Xweser Îlham Ehmed jî derbarê rewşê û Peymanê de ji Ronahî TV re axivî û eşkere anî ziman ku xeteriya êrişan hîne neqediya ye û dewleta Tirk jî bi her awayî li pey gurkirina şer e. Herwiha Îlham Ehmed îşaret bi bikaranîna zimanê nefretê ji aliyê yên ser bi Şamê ve jî rexne kir û diyar kir ku ev jî sebeb û îşarete ku hîne alî li pey şerin. Ev jî zelale, divê milet xwe sist neke û rêveberên herêmî jî xwe nexapînin ku vaye danûstandin heye û wê her tişt bi diyalogê çareser bibe. Ji ber ev HTŞ’ê ye û li pêyî wê jî dewleta Tirk heye û bi sozên wan mirov nikare bawer bike. Divê rewşa Kobanê zêde bi berpirsyarî were dîtin û aloziya heyî bi zanebûn were îdarekirin. Kobanê bajarê şehîdan e û li goristana wê him zarokên Kurdan ên ji bakur û him jî başûr, rojhilat û him jî Rojava hene. Kobanê bajarê Kurdan, ne tenê yê xelkê Kobanê ye. Ji ber wê, divê Kurd li her deverê bi hestiyariyeke zêdetir meselê bixin rojeva xwe. Kobanê wê nebe nêçîra Rovî û Keftaran.

Tacîz û tecawiz; Bêmafiya li pişt deriyên girtîgehan

Tacîz û tecawiza cinsî di girtîgehan de li gelek welatên cîhanê mijareke mirovî û mafên mirovan a pir hesas e. Bi gelemperî, gelek rapor hene nîşan didin ku girtiyên jin li hin welatan rastî şîdeta cinsî û tecawizê tên û piraniya van bûyeran nayên ragihandin an jî ji hêla rayedaran ve têne veşartin.**R-2**

Rêkeftin çêbûye, lê hîn dorpêç li ser Kobanê didome

Di 29’ê Çileyê navbera hikumeta Colanî û QSD’ê de lihevkirinek pêk hat, di wê rêkeftinê de yek ji bendên sereke rakirina dorpêçê li ser bajarê Kobanê ye, lê hîna dorpêç dewam dike û rewşa Kobanê di hemû aliyan de her diçe aloztir dibe, bi taybet ji aliyê mirovî ve.**R-4**

Ronahî
Şopdara Rastiyê ye
Rojnameya siyasî, civakî û çandî Jimar : 1353 22-Sibat-2026 www.ronahi.net/ku/ Nirx: 500 L.S

‘Em soz didin gelê xwe xizmeta wan bikin’

Parêzgerê Hesekê Nûredîn Îsa Ehmed diyar kir ku ew hewil didin peymana 29`ê Çileyê bighînin serî û xwedî li erk û berpirsyariya xwe derkevin û got, “Hêviya me bi gelê me heye, pêwîst hêviya gelê me jî bi me hebe, em soz didin gelê xwe ku bi derfetên kêm û zêde xizmeta wan bikin.”**R-3**

DIVÊ MAFÊ KURDAN DI WARÊ ZAGONÎ DE WERE MISOGERKIRIN

Parlementerê DEM Partî yê Amedê Mehmet Kamaç da zanîn ku ji bo serkeftina pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk xebata komîsyonê bênavber tê domandin û got, “Wê li gel rapora giştî raporeke hevpar a komîsyonê were amadekirin, lewma divê gavên şênber ji bo doza Kurdî di warê hiqûqî de werin avêtin.”**R-6**

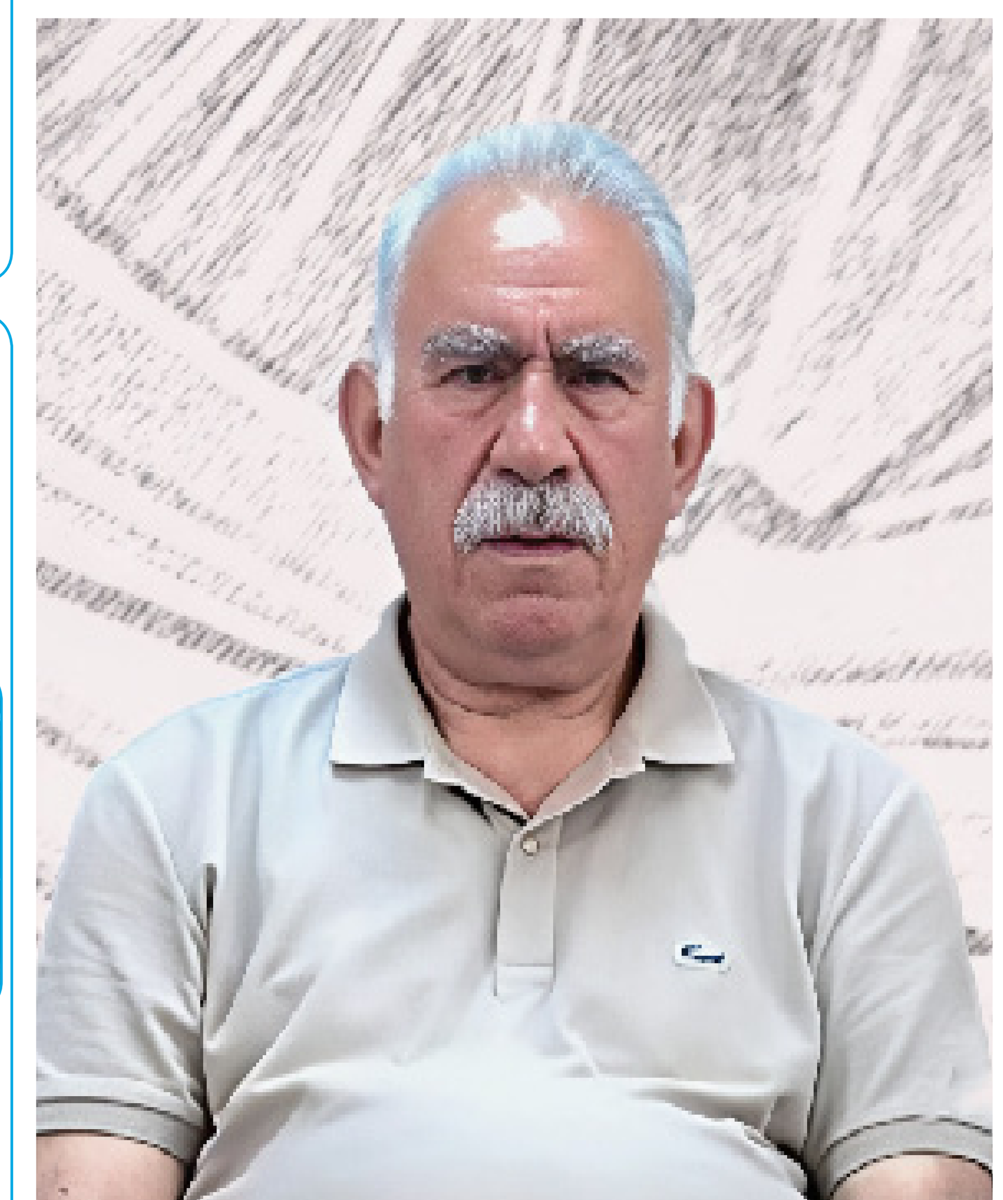

“Em êşa xwe bi nivîsandina helbestan tînin ser ziman”

Du jinên ciwan ên ji koçberên Efrînê tekez kirin ku bi nivîsandina helbestan ew êş û zehmetiyê koçberiyê parve dikin û wiha gotin: “Dijmin nikare hêvî û îradeya me bişkîne.”**R-7**

Ne Hemniştimaniya Azad Be, Kole û Koledarî Ye!
Idrîs Henan R-4

Sîstema cîhanê bi giştî diheje
Ahmet Aktaş R-6

Bêbextiya herî xeter ‘kurmê darê’ ye

Di van rojên dawî de bi taybetî li ser înternet-tv li dijî fikr û felsefeya Apogerî êrîşeke nedîtî didome. Ne tenê li vê qadê, li ser meydanê di nava jiyanê de jî êrîşeke pir mezin heye. **R-10**

Girîngiya rijandina semada Urea di meha Sibatê de

Semada Urea yek ji girîngtirîn çavkaniyên nîtrojenê ji bo nebatan e. Semada Urea di qonaxên şînbûn û destpêka mezinbûnê de herwiha bi awayekî sereke di bihar û destpêka havînê de li ser nebatan tê rijandin.**R-8**

Tacîz û tecawiz; Bêmafiya li pişt deriyên girtîgehan

Tacîz û tecawiza cinsî di girtîgehan de li gelek welatên cîhanê mijareke mirovî û mafên mirovan a pir hesas e. Bi gelemperî, gelek rapor hene nîşan didin ku girtiyên jin li hin welatan rastî şîdeta cinsî û tecawizê tên û piraniya van bûyeran nayên ragihandin an jî ji hêla rayedaran ve têne veşartin.

Esma Mistefa

Meseleya tecawiza di girtîgehan de mijareke hesas û girîng e ku ji saziyên mafê mirovan ên navneteweyî tê xwestin ku li ser rawestin. Ev bi taybetî ji bo girtiyên jin. Mixabin, gelek girtiyên jin di nav girtîgehan de rastî tecawiz û tacîza cinsî tên. Ev dikare ji aliyê girtiyên din an jî ji aliyê karmendên girtîgehê ve were kirin. Rewşa heyî dibe ku ji welatekî bo welatekî cûda bibe, lê hejmarek meylên cîhanî hene ku asta pirsgirêkê nîşan didin. Ev tê wê wateyê ku ev diyarde ango sûcek di hundirê sûcekê de; di hundir girtîgehên li cîhanê de tên kirin.

Me xwest vê carê di lêkolînên xwe de em vê mijarê birgin dest. Ji ber ev diyarde û sûc hema bêje di hemû girtîgehên dewletan de li ser jin tê kirin, di vir de em ê ji bîr nekin ku ev destdirêjî ango dema ku bi xwestek tê kirin dibe bêexlaqî; ev yek di nava xortan de jî tê kirin. Di gelek girtîgehên giştî yên zilaman de, ev yek pirî caran him bi dilxwazî him jî bi zorê tê kirin. Lê belê li ser jinan herî zêde bi zorê tê kirin û hê jî tê domandin. Bi taybetî di welatên ku xwe herî pêşketî û demokrat dibînin de ev yek pêş dikeve. Mixabin jin di cihên herî girtî û ya ku tê de dadwerî tê pêk anîn û ji bo misogeriya dadweriyê tên pênasekirin de; jin rastî van nêzîkatiyan tên. Ne tenê rasterast jin rastî vê yekê tên, di dema lêpisînê de jin rastî destdirêjiya cinsî tên û pirî caran da ku îfadeya xwe bi awayê ku ew dixwazin bê dayîn vê yekê didin meşandin.

just detention international (JDI)

Just Detention International (JDI) rêxistineke bêqezenc e ku di sala 1980'î de hatiye damezrandin û armanca wê ew e ku li dijî şideta cinsî li girtîgeh û navendên sererastkirinê yên li çaraliyê cîhanê şer bike. Ev rêxistin bi taybetî balê dikişîne ser parastina girtiyên jin û mêr ji tacîza cinsî û tecawizê di nav sîstemên girtîgehan de. Di armancên wan de tê diyarkirin ku mafê wan heye da ku zextê li ser hikumetên dewletan bikin, dewletên ku diyardeyên tacîza cinsî û tecawiz lê zêde tên kirin. Ji bo vê di zextkirina li ser polîtîkayên DYA'yê de, JDI'yê roleke girîng di piştgiriya "Qanûna Parastina Girtiyan" (PREA) de lîst ku di sala 2003'an de li Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê hat derxistin. Armanca vê qanûnê pêşîgirtina li şideta cinsî li girtîgehên DYA'yê ye. Herwiha standardên ji bo pêşîgirtina li tacîza cinsî û tecawizê di girtîgehan de destnîşan dike. Ji bilî xebata xwe li Dewletên Yekbûyî, ev rêxistin çalakiyên xwe berfireh dike bo gelek welatên din ên ku di sîstemên girtîgehên xwe de bi pirsgirêkên wiha re rû bi rû ne.

Dema em serlêdana li xebat û lêkolînên vê rêxistinê bikin, em ê bibînin ku di gelek waran de xebatekî pir berfireh daye meşandin, li gorî raporên hatine amadekirin. Lê belê pirs li vir e; çima heyanî niha ev diyarde bi awayekê pir hêsan di nava hin girtîgehên cîhanê de tê kirin û bi taybet li ser jin?

Hin welatên herî zêde ku lê tacîz û tecawiza cinsî pêktê

Li gorî raporên mafên mirovan û bîlancoyên rêxistinên wekî Human Rights Watch û Amnesty International (Rêxistina Efuya navdewletî), hin ji welatên herî zêde ku jinên girtî rastî tacîza cinsî an tecawizê lê tên, em dikarin wiha rêz bikin. Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê, yek ji rêjeyên herî bilind ên şideta cinsî di girtîgehên wan de heye, di nav de tacîz û tecawiz. Li gorî raporên Ofîsa Mafê Mirovan a DYA'yê û Bernameya Neteweyî ya Pêşîlêgirtina Tacîza Cinsî li Girtîgehan (PREA), girtiyên jin ên li girtîgehên DYA'yê pir caran ji hêla gardiyan û girtiyên din ve rastî şîdeta cinsî tên. Jinên li girtîgehên Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê pir caran rastî îstîsmara cinsî û destdirêjiyê tên.

Li Brezîlyayê, zindanên qerebalix û nebûna ewlehiyê girtiyên jin bêtir di bin xetereya istîsmara cinsî de ne. Gelek girtiyên jin ji aliyê gardiyanên zindanê an girtiyên din ve rastî êrîşê tên. Wekî din, sepandina qels a qanûnê tê wê wateyê ku gelek ji van bûyeran nayên ragihandin.

Li Rûsyayê, tevî qanûnên li dijî destdirêjiya cinsî di girtîgehan de, girtiyên jin hîn jî rastî istîsmarê ji aliyê gardiyan û girtiyên din ve tên. Carinan hikûmeta Rûsyayê tê tawanbarkirin ku ji bo sînordarkirina van istîsmaran têrê nake.

Li Tirkiyê di girtîgehdan de bi pirsgirêkên giran re rû bi rû dimînin, di nav de tacîza cinsî û tundûtûjî. Rêxistinên mafên mirovan destnîşan dikin ku girtiyên jin bi rêkûpêk rastî êrîşa cinsî tên û xemsariyeke cidî ya çavdêriyê li ser tevgerên gardiyanan heye.

Girtîgehên Misrê şahidê dozên tundûtûjiya cinsî li dijî girtiyên jin in, nemaze ji ber nebûna şefafiyet û çavdêriyê. Her çend ti amarên rast tune bin jî, rêxistinên mafên mirovan destnîşan dikin ku girtiyên jin bi rêkûpêk rastî tecawiz û tacîzê tên, ji ber ku tu parastineke girtiyan li holê tuneye.

Zindanên Meksîkayê ji bo girtiyên jin wekî hawîrdorek xeternak têne hesibandin, ku di şert û mercên ne ewle de têne girtin û ji hêla gardiyan û girtiyên din ve bi gefên tundûtûjiya cinsî yên zêde re rû bi rû dimînin. Meksîka yek ji wan welatan e ku di çareserkirina vê diyardeyê de xwedê roleke gelek lawaz e.

Li Siûdiyê, hin rapor hene ku nîşan didin li girtîgehên Siûdî bûyerên tacîza cinsî û tecawizê hene. Ji ber nebûna şefafiyet û hesabpirsîna bi bandor, zehmet e ku mirov bi awayekî tekez mezinahiya pirsgirêkê bizanibe.

Ji ber rewşa ewlehî û aborî ya li Afganistanê, girtiyên jin û mêr di girtîgehan de di şert û mercên dijwar de dijîn. Gelek raport hene ku jinên di girtîgehan de rastî istîsmara cinsî û şîdetê tên.

Jinên ne zewicî dihatin tecawizkirin da ku nekevin Bihuştê; Îran.. Gelo çawa dibe?

Em werin Îranê bi taybet, tecawiza ji aliyê lêpirsîner û gardiyanên zindanan ve di zindanên rejîma melayan de, da ku girtiyên jin neçar bikin ku teslîm bibin, ev yek bûye tiştekî asayî û sîstematîk. Ev cure îşkencê wekî amoreke bi bandor di hikumetên dîktator de tê bikaranîn û hîn jî ev rêbaz tê berdewamkirin. Hikumeta melayan ji ber xwezaya xwe ya li dijî jinan ku di hemû waran de cudekariyê pêk tîne, mixabin di îşkenceyê de jî li dijî jinan cudakariyê dike.

Gelo ev çawa pêk tê? Ev rejîma faşîst zayenda jinan bi tundî û bi rengekî hovane îşkenceyê di zindanêde dide meşandin û dema ku rastî berxwedan an jî serîrakirina wan tê, ji bo perçiqandina wan serî li îşkenceya cinsî dide. Mixabin jin careke din di cihê herî teng de bi zayendîbûna xwe tê îşkencekirin. Herwiha li Hind û Kolompiyayê rewşa jin di girtîgehan de gelek zehmete û dişibe rewşa kiryarên ku li ser jin di dewletên ku me anîne ser ziman de.

Raportên Nûnerê Taybet ê Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekbûyî li ser tecawiza li ser girtiyên jin. Di wê raporê de ji bo jinên girtî û sûcên ku ji bona wê hatibû giritn hatin eşkere kirin.

Ev îtîrafa eşkere ya tecawiza sîstematîk a keçan di girtîgehan de ji hêla gardiyan û celadan ve ne tenê bi demek kurt ve sînordar e. Ev yek ji îfadeyên şahidan û delîlên ku qurbaniyan bi xwe li pey xwe hiştine ku li ser cil û bergên wan an jî beşên laşê wan berî darvekirinê hatine nivîsandin, diyar e. An jî di dema serdanên gardiyanan bo malbatên girtiyên jin de; ku girtiyên siyasî yên jin ji 1981'an û pê ve rastî tecawizê hatine.

Di hin rewşan de, girtiyên jin ji tirsa tecawizê xwekuştin û hin ji wan ji ber tecawiza gardiyanan hişê xwe winda kirin. Lêkolîner û gardiyanên zindanê berî darvekirinê tecawizî wan dikirin da ku pêşî li keçên bakir bigirin ku nekevin bihuştê. Tecawiza cinsî ne tenê bi keçan ve sînordar bû, lê hemû girtiyên jin, ji ciwanan bigire heya jinên pîr ku bi berdewamî rastî vê muameleya hovane û nemirovane dihatin, digirte nava xwe.

Hêjayî bibîrxistinê ye ku ji ber di nava Rêjîma Îranê de Zewaca Demkî heye ev yek bi rojan bi mehan jî tê kirin, angu ji bo pêkanîna ajoyên xwe yên cinsî bi awayekî rewa vê yekê bi her jinekê re dikarin bikin. Di rêze lêkolîna me de diyar bû ku di girtîgehan de piştî darvekirina sûcdarê belgeyên zewacê ji hin malbatan re ji aliyê rêveberiya girtîgehê re hatine dayîn, bi kurtasî berya ku jin were darvekirin tê tecawizkirin. Herwiha hin jinên ducanî hatine tecawizkirin û darvekirin.

Awayê pêşîgirtinê û nebûna parastina girtiyan

Pêşîgirtina li tecawizê li girtîgehan gengaz e. Ev cure êriş encama polîtîkayên xirab, pêkanînên xeternak û nebûna berpirsiyariyê di nav karmendên girtîgehê de ye. Gelek girtîgeh bi girtina tedbîrên bingehîn ji bo parastina girtiyan dikarin pêşî li tecawizê bigirin.

Xurtkirina qanûn û polîtîkayan, yek ji rêbazên sereke ji bo bidawîkirina tacîza cinsî li girtîgehan, derxistina qanûnên hişk ê ku her kiryareke tacîzê, çi ji hêla girtiyên din ve be, çi ji hêla karmendên girtîgehê ve dibe. Di vê çarçoveyê de, qanûnên wekî Qanûna Parastina Girtiyan (PREA li Dewletên Yekbûyî) roleke wan a serke heye ji ber ew dikarin di hemû saziyên sererastkirinê de ango girtîgehan de hawîrdorek bê tundûtûjî û tacîzê bidin avakirin. Herwiha perwerdeya berdewam ji bo karmendên girtîgehê, peydakirina makanîzmeyên ragihdandina tacîzê, misogerkirina veqetandina girtiyên ku rastî tacîzê tên ji yên din, piştgiriya pîskolojîk ji girtiyan re û şopandina berdewam ji rewşa jin di girtîgehan de.

Ji bo berpirsên girtîgehê pir girîng e ku tekez bikin mijara destdirêjiya cinsî, çi ji hêla karmend û gardiyanan ve be, çi ji hêla girtiyan ve be, mijarek cidî ye û nayê tehemulkirin. Wekî din, divê ji qurbaniyan re rêyên ewle hebin da ku bûyerên tecawizê yên li ser wan ango bûne şahidê wê bînin ziman û belge bikin, bêyî ku rastî gefan an kiryarên din werin. Ji ber ku gelek qurbanî ji ber sedemên tirsê bi taybet ji gardiyanan ve. Herwiha di hundir girtîgehê de; nikarin bûyerê û sûcên ku li ser wan tên kirin bînin ziman an jî ragihênin. Helbet ev yek jî ji qelsbûn û tunebûna rola ewlehiya jiyana girtiyan di zîndanê de tê ku bi vê awayî girtî garantiya jiyana xwe nakin û nikarin werin parastin, di encam de dibin qurbanên van bûyeran û bê deng dimînin.

60 roj ji çekdanîna Hemasê re hatin destnîşankirin

Çekdanîna Hemasê yek mijara sereke ya Israîlê ye ku beşeke girîng a pilana hêzên navdewletî weke Amerîka ya bi navê dîzayînkirina nexşerêya Rojhilata Navîn e. Israîlê di 16'ê Sibatê de eşkere kir ku divê bi dirêjahiya 60 rojan Hemas çekên xwe bi temamî radest bike.

Navenda Nûçeyan

Danîna çekê Hemasê daxwaza Israîl û Tirump e

Îsraîl 60 rojan dem da Hêzên Hamasê ku çekên xwe radest bikin, eger ev yek pêknehat jî Israyîl gefên êrişan li ser Xezayê xwar. Ev tişt ji aliyê şêwirmendekî bilind ê Serokwezîr Netanyahu ve di 16'ê Sibatê de hat gotin, piştî ku Netanyahu got: "Pêwîst e ku Hamas çekên xwe radest bike, tevî tivinga Kilaşînikofê divê pêvajoya radestkirinê pêkwere." Di axaftina xwe li konferansa li Îsraîl de, Sekreterê Meclisa Wezaretî, Yossi Fuchs da zanîn ku rêveberiya serokê dewletên Yekbûyî Donald Trump 60 rojên dema radestkirinê pejirand û got "Em rêzdariyê ji vê yekê re dikin."

An çekdanîn an jî operasyona leşkerî li dijî Xezayê

Fox eşkere kir ku ew ne piştrast e ku wê kengî dema 60 rojî dest pê bike, lê dibe ku ew bi konferansa Konseya Aştiyê ya 19'ê Sibatê re dest pê bike. Rayedarê Îsraîlî Fox destnîşan kir ku di vê demê de, Hamas dê neçar bimîne ku dest ji hemû çekên xwe berde. Herwiha tekez kir ku Kilaşînkof dê bi temamî ji wan bêne standin. Wî berdewam kir û got: "Em ê rewşê binirxînin. Ger ev bi ser bikeve, wê pir baş e. Eger bi ser nekeve, artêşa Îsraîlê dê neçar bimîne ku bi erkê xwe rabe. Texmîna maqûl ev e ku berî hilbijartinên Îsraîlê ya ku tê payîn ku di Cotmehê de pêkwere, lê dibe ku ew bo Hezîranê were pêşxistin), an Hamas dê çekên xwe deyne, an jî artêşa Îsraîlê dê operasyoneke leşkerî ya nû li Xezayê pêkbîne. Gelek tunelên Xezzeyê jî hene ku divê di çarçoveya operasyonê de werin hilweşandin."

5 milyar dolar ji bo jinûveavakirina Xezayê li hemberî bêçekirina Hemasê

Netanyahu di 16'ê Sibatê de têkildarî çekdanîna Hemasê wiha got: "Bêçekbûn tê wê wateyê ku Hamas divê çekên xwe berde, ne tenê çekên xwe yên sereke berde û yên biçûk weke tivingan bihêle, çeka herî kujer tivinga Kalaşnîkov e. Ev tiştê ku wan di 7'ê Cotmehê de bi kar aniye tevgera Hemzasê hîn jî li Xezeyê nêzîkî 60 hezar tifing hene. Hamas xwediyê 60 hezar tifingan e, ji bilî roketên dijî-tank û hawanan di destên leşkerên Hemasê de hene. Bêçekkirina Xezayê tê wateya wêrankirina tunelên 350 kîlometre yên Hamasê kargehên çekan." Ev yek tê wateya ku divê Hemas binesaziya xwe ya leşkerî bi dawî bike û xwe fesix bike. Di 14'ê Sibatê de, Donald Trump bang li Hamas kir bila Hemas çekê xwe bi temamî radest bike, ev yek jî di çarçoveya peymana agirbesta Xezayê de û destnîşan kir ku Konseya aştiyê ya ku wî ava kiriye ji bo jinûveavakirina Xezeyê ya ku ji şer wêran bûye soz daye ku ew ê 5 mîlyar dolar bide. Bêçekbûna Hamasê beşekî sereke ye ji qonaxa duyemîn a peymana ku di Cotmeha 2025'an de hatiye îmzekirin. Di vê qonaxê de wê artêşa Îsraîlê gav bi gav ji Xezayê xwe vekişîne, ev yek jî piştî bêçekkirina Hamasê û bicihkirina hêzek navneteweyî ji bo aramkirina Xezayê mercekî sereke ye. Lê belê Hamasê gelek caran redkirina xwe ya derbarê bêçekkirinê di bin dagirkeriya Îsraîlê de tekez kiriye. Rêberên Hemasê pêşniyar kirine ku çekên xwe biparêzin, bi şertê ku ew dernexin û nedin nîşandan. Ev mijar gelekî asê ye, ji aliyekî ve Hemas naxwaze çekan radest bike ji ber eger vê yekê pêkbîne ew ê were tunekirin û tu destkeftî jê re namînin. Ji hêla din ve Israîl dixwaze Hemasê bêçek bike ji bo ku pêvajoya bêçekkirina Huzbullahê jê re hêsan bibe û bi serbestî Israîl li herêmê tevbigere.

Israîl qebûl nake uranyûm û mûşekên giran li gel Îranê bin

Bê guman çekradestkirina Hemasê û siyaseta ku Amerîka û Israîl li hemberî Îran didin meşandin di yek çarçoveyê de ye. Derbarê Îranê de, Netanyahu tekez kir ku pêwîst e Tehran êdî nebe xwedî şiyan di warê pêvajoya çêkirina uranyûmê de û hemû uranyûm ji Îran were derxistin. Netanyahu destnîşan kir ku divê di her rêkeftinek bi Tehranê re hilweşandina binesaziya nukleerî li ser maseyê be, ne tenê rawestandina çêkirina uranyûmê di nav xwe de bigire. Herwiha serokwerzîrê Isaîl daxwaz kir ku mûşekên balîstî yên Îranê tenê bi dûrahiya 300 kîlometreyan ve sînordar bin. Di vê dema dawî de em dibînin ku Amerîka û Israîl bi tundî gefê li Îranê dixwin ku wê êrişeke mezin û bi bandor li Îranê pêkbînin.

Xwepêşandan li dijî sîstem û rejîma Îranê berfirehtir dibin

Navenda Nûçeyan

Xwepêşandana ku ji 28'ê Kanûna 2025'an ve li seranserî Îran û Rojhilatê Kurdistanê li dijî krîza aborî, pirsgirêkên siyasî û civakî dest pê kirine, dewam dikin. Tevî ku rejîma Îranê bi şêwazek tund bi ser xwepêşanderan ve diçe jî, lê her ku diçe xwepêşandan berfirehtir dibe.

Rojhilata Navîn xwedî cihekî giringe lewra hêzên desthilatdar dixwazin serweriya xwe li ser pêkbînin

Dema em behsa Rojhilata Navîn dikin, wek erdnîgarî, dikeve Başûrê rojavayê Asyayê. Ev jî Kurdistan, Enedol, Erebîstan, Îran, Welatên Kendavê û heta Misirê digire nava xwe. Rojhilata Navîn, di seranserê dîrokê de, di peywendiyên navnetewî, sîyasî, aborî û çandî de her tim bûye xwedî rolekî girîng. Sedemên bingehîn ên siyaseta van welatan bi rewşa aborî ve girêdayî ye, dewlemendîyên sererd û binerd û girîngîya vê herêmê ya jeo-polîtîk û jeo-stratejîk e. Lewma kîjan hêz li cîhanê serwer bûbe, pêşî bala wan li ser vê herêmê hatiye kişandin û xwestine li vê herêmê serwer bibe.

Li Rojhilata Navîn, him hêzên herêmî û him jî hêzên navnetewî, her dewletek ku xwe xurt dîtiye, xwestiye li vê herêmê serwer bibe û her tim bi hêzên dijber re di nava rikberiyê de ye. Di salên piştî Şerê Cîhanê bi giranî Amerîka bi rêya Tirkiyê, Îran û Siûdî serweriya xwe li ser Rojhilata Navîn domandiye. Herwiha bi guhertina rejîma Îran û avakirina komara Îslamî re, niha rewşa wê di hemû aliyan de aloztir bûye.

Kurd li Rojhilatê Kurdistanê li hemberî sîstema zordar têdikoşin

Siyaseta li Îran û Rojhilatê Kurdistanê bi zextên tund ên hikumeta navendî û têkoşîna Kurdan a ji bo mafên neteweyî û demokratîk tê zanîn. Piştî bûyera Jîna Emînî, nerazîbûnên li Rojhilat veguherî şoreşeke civakî ku armanca wê azadî û rûxandina sîstema zordar e. Kurd li Rojhilatê Kurdistanê ji bo azadiya ziman, çand û mafên siyasî di nava têkoşînê de ne.

Dewleta Îranê bi rêya saziyên ewlehiyê zextê li çalakvanên Kurd dike û herêmê di bin çavdêriyeke tund de digire. Partiyên siyasî yên Kurd û gelê Rojhilat, li dijî polîtîkayên asîmîlasyonê, ji bo xweseriyê têdikoşin. Şoreşa "Jin, Jiyan, Azadî" Piştî kuştina Jîna Emînî, li Rojhilatê Kurdistanê serhildanên mezin dest pê kirin ku bûye şoreşek daxwaza guhertina sîstemê dike. Hikumeta Îranê hewl dide bi rêya çêkirina nakokiyên mezhebî û neteweyî, yekîtiya gelan lawaz bike. Rojhilatê Kurdistanê ku piştî peymana 1639'an di nav sînorên Îranê de maye, her tim bûye navenda berxwedanê ya li hemberî sîstemên navendî.

Hêrisa gel li dijî sîstemê mezintir bûye

Piştî protestoyên mezin ên salên 2022 û 2023'an control û girtinên çalakvanan hîn berdewam in. Lê niha şêwazên çalakiyan hatiye guhertin ku hîn zêdetir hêrisa gel li hemberî sîstema li Îranê tê meşandin derketiye pêş.

Nerazîbûna li beramberî alûziya aborî

Xwepêşandanên ku li Çarşiya Tehranê ya Îranê ji ber alûziya aborî dest pê kirin û li bajarên din ên Îranê û Rojhilatê Kurdistanê belav bûn, zêdeyî 20 roj in berdewam dikin. Tevî ku rejîma Îranê bi şêwazek tund bi ser xwepêşanderan de diçe jî, lê her ku diçe çalakî berbelav dibin. Xwepêşandana gelên Îranê zêdeyî 257 navçe, 88 bajarok û 27 bajarên Rojhilatê Kurdistanê û Îranê belav bûn e.

Aboriya welat girêdayî rewşa siyasî ye

Xwepêşandan ji bo protestokirina kêmbûna bilez a diravê Îranê ya li gorî dolar û herwiha kêmbûna domdar a diravî hate lidarxistin. Lêbelê aboriya welêt girêdayî rewşa siyasî ye. Ji ber gelê Îranê zêdetirî 14 salin ji ber rêveberiya şaş û siyaseta derve ya Komara Îranê, ji hêla aborî ve êş dikşînin. Ji ber vê yekê xwepêşandan zû belavî deverên din ên Îranê bûn û gelek beşên din ên civakê beşdar bûn. Herwiha xwepêşandan ji destpêkê ve bi qîrîna dirûşmên dijî hikumetê dest pê kirin.

Hikumeta Îranê xwest bi gotinan gel û xwepêşandanan bixapîne

Di destpêka krîzê de, rejîmê bi gotina ku ew mafê gel ê xwepêşandan û nerazîbûnê nas dike û hikumet dê her tiştî bike, da ku debara jiyana gel misoger bike, hewl da ku nearamiyê kontrol bike. Lê belê, her ku xwepêşandan hem li gorî erdnîgarî û hem jî di warê daxwazan de belav bûn û her ku dirûşme bêtir rexnegir û bi eşkere li dijî hikumetê bûn. Lemwa jî rejîmê retorîka xwe guherand da ku di navbera xwepêşanderan û serhildêran de cudahî çêbike. Karbidestan bazirgan û dikandaran wekî xwepêşanderên rewa yên bi giliyên aborî nîşan dan, di heman demê de xwepêşanderên din wekî sîxurên ku ji hêla hêzên biyanî ve hatine perwerdekirin bi nav kirin.

Bîlançoya xwepêşandanên li Îranê ku di 16'ê Sibatê de hat weşandin wiha ye:

Ajansa Nûçeyan a Çalakvanên Mafên Mirovan (HRANA) têkildarî bîlançoya dawî ya xwepêşandanên li Rojhilatê Kurdistanê û Îranê raporek belav kiribû. HRANA raginand ku ji destpêka xwepêşandanên li Rojhilatê Kurdistanê û Îranê ve 7 hezar û 15 kes hatine qetilkirin û 53 hezar û 552 xwepêşander hatine binçavkirin. Herwiha 25 hezar û 845 xwepêşander birîndar bûne. Li gorî raporê di nav kesên hatine qetilkirin de 6 hezar û 508 xwepêşander, 226 zarok û 67 welatiyên beşdarî xwepêşandanan nebûne hene. Herwiha 214 endamên hêzên ser bi rejîma Îranê jî hatine kuştin. HRANA da zanîn ku ji serê xwepêşandanan ve 144 xwendekarên zanîngehê hatine binçavkirin, 11 hezar û 53 kes ji bo lêpirsînê ji bo dezgehên rejîma Îranê hatine gazîkirin. 355 xwepêşander jî bi darê zorê neçarî îtîrafê hatine kirin. Di heman demê de di raporê de hate diyarkirin ku hêzên rejîmê ji bo tepisandina xwepêşandanan û ragihandina navbera xwepêşandêran internet birîne û SIM kartên wan bloke kirine.

Di encamê de eşkere dibe ku Rojhilatê Kurdistanê di nava şert û mercên siyasî û aborî yên giran de ye. Kontrola ewlehiyê hîn xurt e, aborî di asteke giran de ye û daxwazên mafên ziman û çandî yên ji aliyê gel ve tên kirin berdewam in. Lê civak hîn çalak e ku hîn jî hêviya guhertinê di nav xelkê de heye.

Bêbextiya herî xeter ‘kurmê darê’ ye

Volqan Elî

Di van rojên dawî de bi taybetî li ser înternet-tv li dijî fikr û felsefeya Apogerî êrîşeke nedîtî didome. Ne tenê li vê qadê, li ser meydanê di nava jiyanê de jî êrîşeke pir mezin heye.

Jixwe mirov, nikare van êrîşan ji pêvajoya şer û êrîşên çeteyên dewleta Tirk û hikumeta demkî cuda bigre. Temam, êrîşên bi vî rengî yên li dijî Rêber Apo di pêvajoyên derbasbûyî de jî hebûn, lê ne bi vê serberdayîbûnê. Mirov dikare yek bi yek, di çarçoveya derfetan de bi mînakan li ser vê mijarê bisekine. Lê dibe ku wekî dibêjin wê demê ‘ji ber daran, daristan xuya neke’. Bifikirin ku hûn di nava daristanekê de dimeşin. Eger yek ji we dîmeneke giştî ya daristanê bipirse dibe ku hûn çend darên li derdora xwe û çend tiştên din ên li derdorê bînin ziman. Lê belê ev dîmen, ne dîmeneke nêzîkî rastiya daristanê ye.

Wekî vê, çend mînakên li meydana înternetê yan jî di jiyanê de derbarê hemû heqîqetê de zêde tiştekî nabêjin. Dikin ku mejî li ber çavê mirov şêlo bibe û ti tişt neyê naskirin.

Hêzên hegemon wekî tê zanîn di rojên destpêkê yên sala 2026’an de plangeriyeke dojehî li ser serê gelê Kurd û gelên herêmê xistine dewreyê. Armanc çibû? Hedef ew bû ku projeya xwîşk û biratiya gelan, ku tê zanîn ev çavkaniya xwe ji fikir û felsefeya Rêber Apo digire, a Bakur û Rojhilatê Sûriyê têk bibin. Ev plangerî di astekê de serkeftî bû. Çima? Ji ber ku beşeke mezin a eşîrên Ereb ji Projeya Xwîşk û biratiya gelan a Bakur û Rojhilatê Sûriyê dûr xistin. Ev bi hûrguliyên wê ve li ber çavan raxistin mijareke hê berfirehtir e. Lê em ji bo niha vê wekî encamekê digirin dest.

Ev êrîşên dijber di aliyê çavkaniya xwe de li du beşan dabeş kirin gengaz e: Ya destpêkê şerê taybet ê dagirkeriya Tirkiyê; ya duyemîn jî xeta netew-dewletê yan jî neteweperestiya Kurd e. Ya rast jî ew e ku modernîteya kapîtalîst ku li dijî bihevre jiyana gelan sersebeba herî bingehîne. Dîsa jî li ser erdê û bi taybetî jî di nava civaka Kurd de, ev wekî neteweperestiyeke Kurd derdikeve li pêşberê me.

Ji van her du xetan (êrîş) ya şerê taybet ê dewleta Tirk tê fêmkirin: Wekî ku pêşiyên me gotiye “Dijmin e û bê mînet e”. Lê belê xeta neteweperestiya Kurd, ku ew bi vî şiklî xwe pênase dikin, nayê fêmkirin. Ji ber çi nayê fêmkirin? Bi taybetî dema ku YPG-YPJ herêmên piranî Kurd lê jiyan dikirin rizgar kiribûn berê xwe dan herêmên wekî Minbic, Reqqe û Tebqa û hwd. Wê demê tê bîra her kesî, van derdoran digot, “Ma hûn ê çi bikin ji erdên Ereban, ew der ne erdên Rojava ne” û hwd. Werin lê wê ecêbê binêrin ku ew derdor ne xwediyê gotina xwe jî bûn. Angu ji bo ku erdên Rojava ji binê dagirkeriya DAIŞ’ê jî selefiyan rizgar bibe, tiliya xwe jî ranekirin. Dev berde ji wê, hin bûyerên nexweş ku wê demê qewimîbûn (mînak, bûyera Tirbespiyê) ji bo ku YPG teşhîr bikin bi kar anîn. Gelek şaşitî û kêmasiyên wisa, xistin xizmeta şerê taybet ê dagirkeriya Tirk.

Piştî serê vê salê dema ku hêzên hegemonîk biryar girtin pêşiya HTŞ vekin û di encamê de şerê Kurd û Ereb derxin, bi derengî jî be Rêveberiya Xweser û QSD biryar da ku ji herêmên Derezor, Tebqa û Reqqa ku piraniya wan gelê Ereb lê jiyan dike, vekişe. Dibe ku me ev rewş hema bi yek hevokê anî ziman lê pêşiya şerekî ku sed salî di navbera gelan de derkeve hate girtin.

Dîsa di vê navberê de êşên pir mezin hatin kişandin û hûrguliyên wê ku hê jî bi temamî ronî nebûne, bi pêş ketin. Me gotibû xeta neteweperestiya Kurd… Vaye niha jî radibin û dibêjin, “Ma me ji we re negotibû, çi karê me bi rizgarkirina erdên Ereban heye? Binêrin em mafdar derketin Ereban xiyanet li Kurdan kirin.” Ji ber ku armanca esasî ya van derdoran mejiyê civakê şêlokirin e, hin caran jî wê gotinê belav dikin ku çima QSD ji herêmên ku Ereb lê jiyan dikin vekişiyaye. Kurt û Kurmancî wekî dibêjin ‘Ne germ li wan tê û ne jî serma’. Tu diçî, dibêjin tu çima çûyî, tu tê lê ew dibêjin tu çima hatî? Angu derd û kula van derdoran ne hirde û vir de ye. Çîrokeke pêşiyên Kurdan heye, ‘berxika reben û gurê çavsor’… Yên vê çîrokê dizanin, dizanin. Dibe ku rewşa em di nav de herî baş ev çîrok vedibêje. Lê dem û cihê me ne ewqas bêhnfireh e!

Mala xwendinê ya Ş. Nagîhan Akarsel; Ji azadbûneke hişmendî bû dorpêçeke fikirî

Rojiyan Hisên

Kurdistan û gelê Kurd bi çand, zanabû, jîrîtî û comerdiya xwe tên naskirin. Di rêzedîroka Kurdistanê de heya roja îro tê zanîn ku rûyê Kurdan li ber bi kîjan aliyê de bû. Di gelek vedîtinên dîrokî de hewildana tekezkirina ku Kurd ne gelekî kevnar e û ne xwediyê candek dîrokî ye, dikin. Lê belê li gorî lêkolînan û şûnwarên dîrokî ev tesbît ji nû ve ber çavan re derbas bû û girîngî dane çanda xwendin û belgekirina dîrokî di gelek pirtûkxaneyên Kurdistanê de derketin holê.

Li wan pirtûkxaneyan heman demê wek dever û navendên zanyariyê û berhevokên civakî û çandî tomar dikirin. Bi wateyek din ew pirtûkxane wek domandina şûnwar û mîrateyên civakî, zanyarî û çandî dihatin bikaranîn.

Lê dîsa jî ew cihên komî ku belgekirin tê de hebûn û dîroka welatekî û netewek kevnar wek Kurdan dihat parastin ji hêla êrîşkaran û dagirkeran ve dihatin rûxandin, şewitandin û windakirin. Mînakên wê gelek in û heya roja îro jî bi awayekî qirker nêzî netewa Kurd dibin.

Heya em rojên îroyîn fêm bikin û şirovebikin divê hinekî di warê dîrokî de jî em bizanibin li ku derê û çawa ev deverên zanabûn û çanda

Kurdewarî rastî qirkirinê hatine.

– Li aliyên Kurdistanê mijarên nivîs, belgekirin û pirtûkxaneyan li pêş bûn.

Li Bakurê welêt bi taybet derdora gola Wanê şaristaniya Ararto ku xwe dispêre koka (Arî – Ararat) beriya zayînê di sedsalên heftemîn heya 9 B.Z. de rû daye. Rêbazên nivîsê û bi taybetî di pesneya Qralê wan bi navê Serdorî de xuya dibe. Hemû Qralên Arartoyî bi zimanê Kurdî dîroka dewleta xwe belge dikirin, û di nav de jî bi zimanê Mîxikî (Luwiyan) jî dinivîsandin.

Her weha planên leşkerî û stratejîya polîtîk jî bi zimanê Kurdî dihatin nivîsandin. Di encama êrîşa Asûriyên û êlan (Koçberên Sîkîtî û Kêmirî) ev belge hatin revandin û niha qet ne li ser axa Kurdistanê ne ku beşek ji belgeyên mayî li muzexaneya Ermenîstanê û Biritanyayê ne.

Ya din ku hêjayî bi bîrxistinê ye, bi taybet di aliyê Rojhilatê welêt de gelek girîngî dane mijarên çandî û belgekirina dîrokê, herwiha ew dever wek cihê ibadet û baweriyê jî bi kar anîne. Pirtûkxaneyên li Rojhilatê Kurdistanê di alî zanyarîyanên olî (Avesta) dîrokî, zanista stêrnasî (Anastronomî) de gelek balkêş bû û navên pirtûkxaneyan, pirtûkxaneyên Avîstayî bûn.

Yek ji kevintirîn destnivîsan bi navê “Megûş” e di alî hişmendî û fikirî de ye. Lê belê bi êrîşa Skenderê Meqdonî de û ne aramiya herêmên Rojhilatê Kurdistanê ew destnivîs hatin şewitandin. Beşên mayî ji zanist û çandê bi awayekî devkî heya roja îro tê.

Mixabin aliyên din ên Kurdistanê ji windakirin û qirkirina dîrokî bê par nemane. Dema ku di salên (1256–1260) mexol bi serkêşiya Holako erîşî Kurdistanê ji Amed heya Hewlêrê dike ji bilî komkujiya ku bi sed hezaran Kurdan dikujin, hemû şûnwar û mîrateyên Kurdbûnê di çemê Dîcle de têne avêtin. Ev çem rengê wê ber bi reşbûnê ve diçe ji rengê nivîsên tê de û bi wê rengî di wê êrîşê de çem dibe şahid li ser rêbazên qirkirin û hewla bin avkirina dîroka Kurdan.

Di rojên îro de hewildana vejînkirina pirtûkxaneya Kurdî û malên xwendinê jî yên Kurdewarî gelek li pêş e. Ji pirtûkxaneya ku Bedirxaniyan li Dihoka Kurdî dikeve de bigirin heya pirtûkxaneya Mestûra Erdalanî li Amedê paytexta Kurdistanê, heya çihên ku Kurd lê jiyan dikin wek Mala xwendinê ya Ş. Nagihan Akarsel li Helebê taxa Şêx Meqsûd.

Holakoyê sedsala 21’emîn, pir in ku bi rengekî din dixwazin Kurdbûna me qir bikin. Li Helebê di dîroka 4’ê Cotmeha 2023’an de bi armanca xurtkirina çanda Kurdî û pêşxistina zanîna xwendina pirtûkan; mala xwendinê ya Ş. Nagîhan di bin siya akademiya Jineolojî de hate vekirin. Ev dever bû cihê moral, zanîn, belavkirina çanda Kurdî û komxebatên zanistî. Gelek çalakiyên renge reng derbarê çanda kurdî û aktîvkirina xwendinan û rola ciwanan di civakê de tê de hatin meşandin. Bi sedan pirtûk, kovar û nivîsên Kurdî tê de hebûn.

Di dawiya sala 2024’an de hikûmeta Esed hilweşî û HTŞ’ê bi serkêşiya Colanî hat ser desthilatê. Pê re rewşa taxa Şêx Meqsûd û mala xwendinê hate guherîn. Ji 6’ê Cotmeha 2025’an de ku êrîşên hovane ji hêla HTŞ’ê ve li ser taxê dest pê kirin heta êrîşa dawî di 6’ê Çileya 2026’an de pêk hat hemû hovîtî û şofîniya Holako û Skenderê Meqdonî di kesayeta wan de derket. Piştî berxwedaniya dîrokî ya taxê ku hefteyekê dom kir, tax hate dagirîkirin û mala xwendinê bû cihê tomarkirina çeteyan. Wêneyên tê de hatin rakirin û pirtûkên Kurdî hatin qedexekirin û çalakiyên Kurdî divê neyên lidarxistin. Ew mal ji azadbûnek hişmendî bû dorpêçeke fikirî û doxma. Navê wê hate guhertin û bû Malbenda Çandî, lê pirsa ku derbikeve holê çanda kê? Nûnertiya kê dike?

Di vê rêzêdîroka êrîşên li ser pirtûkxaneyên Kurdî û malên zanînê yên Kurdan de navên êrîşkeran diguhere, lê encam yek e, hewildana qirkirina Kurdan e. Ew hewildan tu carî bi ser nakevin ji ber pênûsa azadxwazan wek kaniya jînê herikbar in.

‘Em soz didin gelê xwe xizmeta wan bikin’

Parêzgerê Hesekê Nûredîn Îsa Ehmed diyar kir ku ew hewil didin peymana 29`ê Çileyê bighînin serî û xwedî li erk û berpirsyariya xwe derkevin û got, “Hêviya me bi gelê me heye, pêwîst hêviya gelê me jî bi me hebe, em soz didin gelê xwe ku bi derfetên kêm û zêde xizmeta wan bikin.”

Viyan Egîd/Hesekê

Bi sedê salaye ku Kurd di Sûriyê de ji mafê xwe bi par maye û her wekî kole ango kesekî xerîb dihat hesbandin. Lê bi hatine şoreşa Rojava û bi keda şehîd û gelê Kurd, di roja îro de û cara yekeme ku Parêzgerekî Kurd tê hilbijartin. Nûredîn Îsa Ehmed kesekî Kurd e, di roja îro de ji aliyê hikumeta demkî ya Sûriyê ve hat erkdarkirin ku bibe parêzgehê Hesekê. Parêzgerê Hesekê Nûredîn Ehmed da zanîn ku ew ê xwedî li erk û berpirsyariyê derkeve, herwiha hewildanên wan ji bo avakirina bajaran û pêkanîna ewlehî û aramiyê hene. Di heman demê de ji bo rewşa koçber û girtiyan wê di demeke kurt de were pêkanîn ku koçber bi awayekî ewle vegerin cih û warê xwe.

Parêzgerê Hesekê Nûredîn Îsa Ehmed ji Rojnameya me re axivî.

‘Cara yekme ku kesekî Kurd erkekî wiha di Sûriyê de digre’

Nûredîn Îsa Ehmed di destpêka axaftina xwe de diyar kir ku cara yekem li Sûriyê kesekî Kurd dibe parêzgeh û wiha domand: “Wek tê zanîn ku ez wek parêzgehê Hesekê hatin erkdarkirin, belê ev cara yekemîne ku kesek ji parêzgeha Hesekê bi xwe tê erkdarkirin û bi taybet jî ev cara yekme ku kesekî Kurd erkekî wiha di Sûriyê de digre. Ji ber vê yekê me soz daye ku em xwedî li vê emanetê û erkê derkevin, di heman demê de ku em xwedî li berpirsyariya li beramberî gel û civaka xwe ya ji hemû pêkhateyan pêk tê, derkevin. Ya herî girîng ew e ku em ferq û cudahî nekin di navbere pêkhateyan de, em ê bi hemû hêza xwe karibin civakê li hev kom bikin û bikin yek. Ji ber vê yekê pêwîste gel jî xwedî bawerî û hêvî be ku em ê xwedî li vê erkê û berpirsyariyê derkevin .”

‘Gelek planên qirêj li ser gel hatin meşandin’

Nûredîn Ehmed da zanîn ku di vê dema dawî de gel di nava qonaxeke mezin de derbas bû, ev yek jî ne hesan bû û wiha pê de çû: “Bêguman herêm di nava qonaxeke pir zehmet re derbas bû, gelek pilan li ser gel hat meşandin, dixwestin ku vî gelî bidin tune kirin, di heman demê de destkeftiyên ku hatibûn bidest xistin, dixwestin hemî bikin destê xwe de. Herwiha li kêlka van planan dixwestin şerekî navxweyî çêbikin ku di navbera Kurd û ereban de xwînê bidin rijandin. Yê ku li pêşiya van planan girt ne tenê leşkerî bû, hevgirtin û vîna gel bû ku nehiştin ev plan bi serbikeve û bighîje armanca xwe. Gel bi hemû hêz û îradeya xwe li pêşiya van plan û kesên nexêrxwaz rawistiyan. Her daxwaza gel û civakê ew bû ku li heremê aramî û aştî pêk were, ji ber ku gelê me êdî naxwaze xwîn were rijandin û ev 14 salin li Rojava û Sûriyê şer, pevçûn, wêran û koçberî tê jiyan kirin.”

‘Wê hin tiştên baştir û ji bo berjewandiyên gel çêbibe’

Nûredîn di berdewamiya axaftina xwe de tekez kir ku ew biratiya gelan esas digirin û wiha got: “Di rastiyê de tişta ku em esas bigirin biratiya di nava civakê de ye, niha jî em dikarin bêjin ku di vê demê de ji sedî 90 me ew planên qirêj ku dixwestin di navbera pêkhateyan de tevlîhevî derbixin derbas kirin, me karîbû agirbestekî çêbikin û aramî û ewlehî bixin herêmê, niha jî pêkhate dikarin bi hevra jiyan bikin û hevdû qebûl bikin. Em wekî Parêzgerê Hesekê parçek ji Sûriyê ne, bêguman wê xweseriyeke me jî hebe, ev xweserî di destûrê de hatiye bi cih kirin, di demên pêş de jî wê hin tiştên baştir ji bo berjewendiyên gelê me çêbibe. Di heman demê de hiqûqê hemî pêkhateyan ji me tê xwestin, ji ber vê yekê em ê bi hemû hêza xwe destkeftiyên civaka xwe biparêzin û xizmeta wan bikin. Bêguman wê her pêkhateyek jî li gor xweseriya xwe be, em nikarin bêjin ku her kes li ser xal ango xweseriyek be, ji ber di Parêzgerê Hesekê de gelek pêkhate dijîn û her pêkhateyek xwedî kevneşopiyeke û xweseriyekê ye.”

‘Wê gelek sazî ji bo xizmeta gel bikevin piratîkê de’

Nûredîn Îsa Ehmed balkişand ser peymana di navbera Hêzên Sûriya Demokiratîk û Hikumeta Demkî ya Sûriyê de û wiha axaftina xwe domand: “Wek tê zanên ku di 29`ê Çileya 2026`an de di navbera hikumeta demkî ya Sûriyê û Rêverberiya Xweser de peymanek hat îmzekirin, herwiha ev peyman ne wek peymanên din bû, ev pêre pêre hem leşkerî û hem jî civakî kete piratîkê de. Di nav van gavên piratîkî de gelek şande serdana parêzgeh û heremê kirin, yek ji wan şandekî tendirustî bû, ji ber ku pêwîstiya heremê bi tendirostiyê heye. Ji bo ku em van nexweşxaneyên zerar dîtine û kilînîkên tendirostiyê yên ku hatine girtin werin vekirin û bikevin xizmeta gel de. Berî ku entigirasiyon çêbibe, gelek sazî ji bo xizmeta gel hebûn û heya roja îro jî hene, lê piştî qonaxa entigirasiyonê pêwîste em li gor heykela hikumeta Sûriyê ya nû tevbigerin. Ji ber ku em jî parçek ji Sûriyê ne û ev yek jî wê bi xwe re gelek guhertinan ji bo civakê ava bike. Pêwîst e her kes jî li gor vê yekê gav bavêje, bêguman heya niha jî li gor entergirasiyonê gavên baş tên avêtin û bi taybet jî ji milê tendirostiyê ve heya niha gavên baş hatine avêtin. Em hêvî didin gelê xwe ku wê ji gekek aliyan ve xizmet were kirin, herwiha ji bo xizmetguzarî bi giştî jî, em nîqaş û planên nû didin pêş ku em gel ji gelek aliyan de rehet bikin. Di heman demê de ji bo saziyên nasname û pasportan wê di demekî kurt de bikevin piratîkê de. Heta ku plansaziya wê hatiya nivîsandin ku çawa kar û xebata xwe bi awayekî saxlem careke din berdewam bibe.”

Rewşa Koçberan

Parêzgerê Hesekê Nûredîn Îsa Ehmed di dawiya axaftina xwe de balkişand ser rewşa koçberan û wiha anî ziman: “Ji bo rewşa koçberan, gelek hewil dan tên kirin ku koçber vegerin cih û warê xwe, ji bo vê yekê gelek nîqaş jî tên kirin. Ji ber ku yek ji xalên girîng yê lihevkirinê, vegera koçberan li cih û warê xwe ye. Bi taybetî jî em dikarin bêjin ku di demeke nêz de wê koçberên Serêkaniyê vegerin malên xwe. Ji bo Efrîn jî hewledan hene ku di demeke kurt de bi awayekî awle vegerin cih û warê xwe. Di heman çarçoveyê de ji bo girtiyan jî nîqaş û giftogo tên kirin. Ev hemû jî girêdayî peymanê ye, çiqas em li gor peymanê bin û vê lihevkirinê bibin serî, wê koçber û girtî jî azad bin. Heya niha em hewil didin ku ev lihevkirin bighîje serî, raste hin alî hene dixwazin vê peymanê û lihevkirinê têk bibin, lê heya ji me tê em nahêlin bandora wan li ser me bike. Em dixwazin Sûriyeyekî azad û wekhev avabikin. Di dawiyê de jî ez dixwazim bêjim ku pêwîste hêviya me bi gelê me hebe û hêviya gelê me jî bi me hebe. Herwiha em soz didin gelê xwe bi hemû hêz û derfetên heyî xizmeta wan bikin û jiyaneke bi ewle û aram avabikin .

‘Soza me soza şehîd Ziyad e, em axa xwe bernadin’

Şêniyên Tirbespiyê ku ji bo kolan û bajarê xwe parastinê dikin diyar kirin ku wan tabûrên xwe yên gel ava kirin û bi şev û roj nobetê digrin. Herwiha şêniyan anîn ziman ku ew ji bo her rewşê amade ne û gotin, “Soza me soza şehîd Ziyad e, em axa xwe bernadin.”

Xalid Hisên

Ednan Şiblî

Ronahî Sadûn/Tirbêspiyê

Komploya ku bi êrişên li ser Rojavayê Kurdistanê hat destpêkirin, parçeyek ji pêvajoya guherîna Rojhilata Navîn e. Ji bo wê jî gelê Rojava bi rûdana vê rewşa dawî re ya ku hebûna wan di qirkirinê de derbas bikra, rabûn ser piyan. Ne tenê hêzên leşkerî meydana çengê girtin, lê gel jî xwe avêtiye meydanê û li kêleka şervanên xwe di çeperên parastinê de girtin e.

Kurd hemû li pişta Rojava ne

Gelê Kurd li her çar parçeyên Kurdistanê û derveyî welat roj û şeva xwe kirine yek ku li Rojava gel çek hildaye û nobetdare, li Rojhilat xwepêşandane, li Bakur çalakvane, li Başûr piştgirvane û li derveyî welat dengbêje, gelê Kurd niha wisa dike ji bo Rojavayê Kurdistanê, gotina gel jî ew e “Rojava ne bi tenê ye” “Gelê Kurd hene û wê hebin” “Kes nikare me tune bike” Ev silogan li hemberî hêza dinyayê ya ku xwe li hemberî hemû hovîtiyên bi serê Kurdan de tê kirin, bêdeng dike, bersiva herî xurt e.

Berdêl girane lê serkeftin û parastin jî hêjaye

Her çiqasî tiştê ku li Rojavayê Kurdistanê hat jiyankirin zor be jî, lê di encamê de yekbûn û yekîtiya gelê Kurd ên ku di nava sînoran de hatine parçekirin û ji hev dûrkirin, derket holê. Gelê Kurd bi yekbûna xwe hêza xwe nîşanî dijmin kir ku Kurd ne gelekî bindestiyê li ser xwe bipejirîne û ew bibe lîstoka hêzan, lê ew gelekî lehenge û di wê oxirê de bi hezaran berdêl daye.

Derbarê derketina gel ji bo parastina bajarên xwe, şêniyên Tirbespiyê Ednan Şiblî û Xalid Hisên ji Rojnameya me re axivîn.

‘Gel parastina xwe dike’

Xalid Hisên diyar kir ku komployeke li ser gelê Kurd hat çêkirin û wiha got: “Ez ji bajarê Tirbespiyê komîna şehîd Kazim Mehmûd im. Ev komploya li ser Rojavayê Kurdistanê hat çêkirin, ne tenê Rojava armanc girt, lê ev komplo li ser her çar parçeyê Kurdistanê bû. Li hemberî vê komployê Rêveberiya Xweser seferberî ragihand û gel tevahî tevlî seferberiyê bû, da ku parastina bajar û kolanên xwe bikin. Gelê Tirbespiyê jî tabûrên xwe ava kirin. Tabûra taxa me jî hejmara wê 28 kes in, me bi navê şehîd Ehmed Hêmin ragihand û ev zêdeyî 15 rojên bi şev û roj em nobetê digirin. Herwiha dema me tabûra xwe ava kir, ne ku kesekî bang li me kir an jî ev daxwazî ji me kirin, lê em bi xwe li hev kom bûn û me çek rakir, ji ber ev erkekî sereke ya hemû gelê li vir jiyan dike.”

‘Gelê Kurd ku pişta hev bigirin kes nikare wan bişkîne’

Xalid Hisên axaftina xwe wiha qedand: “Ji bo parastina Rojava dayîk, zarok, jin û xortên Kurd hemû li ser piyan e û em ê li ser piyan jî bimînin. Ji ber ku me soza mirinê wekî şehîd Ziyad Heleb daye ku em dev ji xaka xwe bernadin. Dema em Kurd hemû piştgiriya hev bikin, kes nikare me bişkîne, me ev yek di Rojava de dît ku çawa yekbûna me planên dijmin têk bir. Di dawiyê de jî ez silavên xwe ji hemû kesên ku heya niha li ber xwe didin dişînin û wan silav dikin.”

‘Em ji bo her rewşeke awerte amade ne’

Ednan Şiblî jî anî ziman ku ew ji bo hemû rewşên awarte amade ne got: “Parastina me ji bo parastina destkeftiyên şoreşa me. Di heman demê de ev hişyarbûna me, ji bo parastina ewlehiya civakê ye. Li ser wê bingehê jî em wekî xort û ciwanên Tirbespiyê ji roja ragihandina seferberiyê û heya niha, hemû derdikevin kolanan û parastinê dikin. Em ji rewşa niha re û çi rewşên ku li pêşiya me werin amade ne. Ji ber heger em xwe neparêzin, wê herêma me rastî êriş û tevlîheviyê were, ji ber wekî tê zanîn hîna jî şaneyên veşartî li herêmê tev digerin û ev yek metirsiyê ava dike. Lewma em ê bi hemû hewldanên xwe planên ku li ser bajarê me tên kirin, bi berxwedan û têkoşîna xwe vala derxînin.”

FENER

Ne Hemniştimaniya Azad Be, Kole û Koledarî Ye!

Idrîs Henan

Di navenda keteber a kirîza li herêmê de, bi lezîna bûyeran û geşedanên kêlî bi kêlî re, bi zanebûn û plan, şêwazê fikirîna li ser hîmên rexnewar tê sabotekirin û rê li ber avantajên ku pêşeroja vî welatî bi tezên demokratîk vedikin, tê girtin. Bi tabloya heyî û pratîka hêzan re, diyar e şerekî pir xeternak ku ji yê leşkerî jî werantir e, tê meşandin. Şerekî di bingeha xwe de li ser alavên ragihandinê û deklarasyonên siyasî tê birêvebirin û organîzekirin. Di armanca vî şerî de jî, têkbirina projeyên demokratîk ên birêxistinkirina civakê, derbkirina hêmanên pirengî û qelendina karakterê hemwelatîbûna azad heye.

Ev şer li gorî hinek daxwazên desteserkirinê tê birêvebirin û dîzayinkirin. Di serî de hewldan heye li Sûriyê keriyekî hemwelatiyan ava bikin! Ango; li pey wê ne ku nasnameya neteweyî ya Sûriyê di yek dirûvê de kom bikin û civakê di kapasîteya yek modela bloka rêolî de homojen bikin û wisa jî bineyên ramyarî, neteweyî û olî yên pirengiya civakî û siyasî li Sûriyê bê wate bihêlin û hemû rêyên hemwelatîbûna azad entegreyî çirava desthilata tundrew bikin.

Bi vî awayî tablo xêzkirin û ferzkirina şêwazê qebe yê destpotiyê, di cewher de, realîte û heqîqeta nasnameya Sûriyê hedef digire û projeyên hegemoniyê yên desteserkirina şiyanên welêt ên aborî û stratejîk meşrûkirin e. Her wiha çi projyên altirnatîf jî hebin, bê mane dikin û dûrî xalên qebûlkirina hevbeşî û pêkvejiyanê dixin ku terzekî çors ê birêxistinkirina ji jor ve li ser civakê tivî dikin. Bi vî terzî re jî şerekî navbera mentelîteya hegemonî, dervehiştin, dûrxistin û desteserkirina vînê û mentelîteya jiyana hevbeş û birêvebirina demokratîk de derdixînin. Ango bê`itîbarkirina pirengî û bêmanekirina hemlwelatbûna azad e. Divê kesên ku îro ji aliyê navenda hegemoniyê ve li Şamê hatine tayînkirin, dîroka Sûriyê baş bixwînin û ji rola Kurdan di avakirina wê de jî haydar bin. Ne tenê li Sûriyê, ti kesek nikare rol û esera Kurdan li herêmê înkar bike, ne jî dikare têkoşîna wan a li hemberî terorê binixumîne ku îroj cîhanek tev li xwe mikur tê ku bi xêra têkoşîna Kurdan a azadî û serxwebûnê nav aşîtiyê de jiyan dikin. Ji xwe ev name pir zelal li Miyonixê bi vexwandina serkirdeyên Rojava re diyar bû. Divê Şam têbigihêje jî ku înkarkirina îradeya Kurd nayê wê wateyê dê karibin wê yekê bikin û Kurdan înkar bikin. Her wiha pêwîste daxwaza Kurdan a entegrasyona demokratîk jî weke derfetekê ji bona xwe bibîne ku nikare di nav çend fermanan de doza gelekî ya azadî û serxwebûnê vebirîne. Divê li gorî pîvanên aqilane nêzî fedekariya gelên Sûriyê bibe û bi wê rastiyê re jî li hev bike ku bi tenê û bi wan şêwazên xapînok nikare Sûriyê bibe welatê hemû pêkhateyên wê. Li vir tiştek bi navê hemwelatîbûnê namîne. Yê dimîne jî, kole û koledarî ye. Hemwelatîbûna li ser bingehên ziman, bawerî, netew û ideolojiyê were binavkirin, hemniştimanî nîn e. Dema ku mirov nikaribe bi ziman, reng, fikir û baweriya xwe, xwe îfade bike, wê çaxê ferzkirina aliyekî li ser aliyê dîtir e. Ew jî ti pîvanekî hemniştimaniyê pêk nîne, berovajî wê yekê; kedîkirin, qirkirina pirengiya çandî û têkbirina nasnameya hemwelatîbûna azad e.

Rêkeftin çêbûye, lê hîn dorpêç li ser Kobanê didome

Ronaz Silêman

Di 29’ê Çileyê navbera hikumeta Colanî û QSD’ê de lihevkirinek pêk hat, di wê rêkeftinê de yek ji bendên sereke rakirina dorpêçê li ser bajarê Kobanê ye, lê hîna dorpêç dewam dike û rewşa Kobanê di hemû aliyan de her diçe aloztir dibe, bi taybet ji aliyê mirovî ve.

Komên hikûmeta demkî ya Sûriyê ji 23’ê Çileyê ve bajarê Kobanê dorpêç kirine û rê nadin alîkarî derbasî herêmê bibe. Ji ber dorpêçê derman, şîrê zarokan, madeyên xurekê, sotemenî û pêdiviyên din ên jiyanî gelekî kêm bûne û rewşa mirovî girantir bûye.

Bi ser êşa koçberiyê de dorpêç

Tevî dorpêçê zêdetirî 200 hezar koçberên ku ji ber şer reviyane li Kobanê li nêzî 70 cihan bi cih bûne. Ev koçber bi ser êşa koçberiyê de, êşa dorpêçê dikşîne ku derdê wan hîn giratir bûye.

Divê bi awayekî lezgîn derî vebin û derman derbasî Kobanê bibe

Rakirina dorpêçê û vekirina deriyan ji bo derbaskirina dermanan ji Kobanê re, bi awayekî lezgîn pêwîst e. Li gelek nexweşxane û dermanxaneyan derman gelekî kêmên û gelek derman nayên peydakirin û ji ber vê sedemê gelek nexweş jiyana xwe ji dest didin. Berdewama vê rewşa trajedîk a ku jiyana sivîlan, bi taybet jî zarok, nexweş û kesên bitemen dixe xeteriyê. Pêdiviyên bijîşkî û derman li navendên tenduristiyê diqedin. Piraniya dikanan vala bûne û hatine girtin. Jiyana rojane bi zor û zehmetiyeke mezin derbas dibe.

Kobanê neket û nakeve

Dorpêçkirina Kobanê sûcek li dijî mirovahiyê ye û binpêkirina qanûnên mirovî ya navneteweyî ye. Kobanê ku bûbû semboleke cîhanî ya berxwedana li dijî terorê, îro kirin kaxezeke siyasî ya zextê û tê cezakirin. Dorpêçkirin toleke xeternak li dijî îradeya gelê ku di refa yekemîn a ku cîhan ji rêxitina DAIŞ’ê parast. Lê Kobana berxwedêr li hemberî êrişên çeteyên hov neket, niha jî li hemberî êrişên çeteyên girêdayî dagirkeriya tirk, wê tucaran nekeve.

Lihevkirin pêk hatiye, lê dorpêç dewam dike

Niha tevî ku lihevkirin di navbera hikumeta Colanî û hêzên Sûriya Demorkatîk QSD’ê di 29’ê Çileyê de pêk hatiye û di wê lihevkirinê de yek ji bendên serek e rakirina dorpêça li ser Kobanê ye. Lê heya niha dorpêç dewam dike û rewş bêtir aloztir dibe. Hikumeta demkî ya Sûriyê bi rengekî cidî nêzî mijara rakirina dorpêçê û hin mijarên din nabe û derengiyê dixe pêkanîna wêde. Ev yek ne tenê bandorê li ser rewşa Kobanê dike, lê ev bi xwe bandorê li lihevkirinê jî dike.

Di çarçoveya pêkanîna peymana 29’ê Çileyê de jî gelek hevdîtin di navbera şandeyên Rêveberiya Kobanê û hikumeta demkî de pêk hatin. Tevî ku rakirina dorpêçê di hevdîtinan de hatin nîqaşkirin, lê hikumeta demkî heya niha tu gav di vî alî de neavêtine.

Cîhan hemû deyndarê Kobanê ye, divê ew ji bo Kobanê rabin

Îro erka cîhanê ye ku deyînê Kobanê vegerîne û xwe bêdeng neke, ji ber di 2014’an de keç û xortên Kobanê di ber cîhanê giştî de berxwedanî kirin û canê xwe feda kirin. Cîhan deyndarê Kobanê ye, ger di rojên herî zehmet de ew deyînê Kobanê venegerîn in, gelo ewe kengî vegerînin, tenê ev ne deyneke jî, lê ev mafekî mirovî yê hemû cîhanê ye ku ji wan tê xwestin pê rabin û Kobanê ji dorpêçê xelas bikin.

Ji çiraxên hunera Kurdî

Can Yûsif

Hunermend Reşîd Sofî

“Bejnek hunerî ya bêhempa û Stûnek afirînerî ya şiyandar”

Hunermend û awazdênerên kurd ji stûnên helperîna neteweyî ya kurd tên hesibandin, wan hunera xwe wekî amûrekî bikar anîne ji bo parastina zimanê kurdî, mîrasê çandî û hunerî, û pêşxistina nasnameya neteweyî,

û di nav hunermendan de, Reşîd Sofî bi dengê xwe û jenandina li ser Ûdê derdikeve pêş, ku wî hevrêziyek di navbera resenî û afirîneriyê de çêkir bû, di gel parastina maqam û folklora kurdî, û danasîna hunera kurdan ji bo nifşên nû bêyî ku koka xwe winda bike.

Reşîd semboleke zindî ya nasnameya çandî bû, parêzvanê bîranîna muzîkî ya gelê kurd bû, û mînakek zelal a rola hunermendê di parastina mîras û ziman ji windabûn û jibîrkirinê de bû.

Li ser baniyên Kobanê, ku xak bi bîranîna bav û bapîran tijî ye , ku çiyan bi stranên şivanan dengdidin, û jin distrînin ji bo simbilên ku serjêrdikin li ber das û qeynaxan , li wargehê ku bilbil û şalûl rûçikên gulan himbêz dikin, hunermend û awazdênerê kurd Reşîd Sofî di dilê vî bajarî de hatiye dinyayê, bajarê ku li ser milê Firatê pal dide û li ser nalîna bilûran radibe, ku ji çiyayên wê hêzbûna giyan werdigire, û di nav zinar û geliyên wê de pêma û nişanên mîrinşînên kurdî yên kevnar wekî Sobarto, Mitaniyan û Huriyan hildigire, di vê bajarê kurdî de, ku hişmendiya wî ya yekem hatiye afirandin di jîngehek de ku olên asmanî bi mîrasên gelêrî re têkildar dibin, û ew gihişte têgihiştinek kûr ku xak stran e, û nasname awazeke qet qut nabe.

Hunermend, awazdêner û Mûzîkjenê kurd Reşîd Sofî di roja 23/4/1953’an ji dayîk û bavek kurd, di bajarê Kobanê (Kaniya Kurda) ,bajarê kurdî yê resen û dewlemend bi çîrokên xwe yên gelêrî, çavkaniyên xweşav û mêrgên keskîn hatiye dinyayê, di nav malbateke kurdperwer, oldar û olperist de ronahî dît, bavê wî muftîyê bajarê bû, û ji dengê wî yê zarokiyê de ,di xwendina Qûranê û sirûdên zikir de, pêlpêlokên dengê wî vebûn ku ruhê sofîtî û zelaliya baweriyê di xwe de hildigirtin, û ew bû destpêka rêya dirêj a wî ya di navbera pîrozwerî û hunerê de.

Dengê wî ji zarokiyê ve bi pîroziya peyv û giyaniya melodiyê ve girêdayî bû, û civînên zikr û guhdarkirina Qûranê pîroz û ezberkirina wê, ew dibistana wî ya yekem bûn,di wan deman de , ew têgihişt ku deng peyamek e, û awaz amûreke bo derbasbûna dilan.

Zarokiya wî ne tenê salên derbasdar bûn, lê ew mîna vebûna guleka beriyê di nav zinaran de bû ku serê xwe naçimîne tucaran.

Di kolanên têng yên Kobanê de, ku bi bênxweşiya nanê tenûrê tê dagirtin, û di navbera xanîyên axê de ku germiya malbatê di xwe de diparêzin, wî dît ku xak melodîyek heye, ezman rîtîmek heye, û gel stranek heye di hundirê singa xwe de diveşêrin.

Wijdana wî ji dengên xwezayê hate damezrandin, mîna xumxuma pêlên ava Feratê, stranên cotkaran di demsalên çinînê de, dengvedana dasikan di zeviyan de , lîlandina jinan di dewatan de, û stranên şivan di çîmenan de,

Ew ne di zanîngeh û dibistanan de fêrî mûzîkê bû ,lê ji xwezayê bixwe, û ji mîrasê ku li ser devên nifşekî pey nifşekî wergirt , heta ku her dengê li derdora wî bû mamosteyek, her çîrokek di şevan de bû dersek û her stranek di dewatan de bû tovek di wijdana wî de cih digirt.

Sofî dest bi rêwîtiya xwe kir li meydanên gundan û pîrozbahiyên wan de, digeriya li bingehên muzîkî yên di mîrasê gelêrî de, stranên kevnar bi destdanên xwe ên taybet nû dikirin, heta ku ji herêmî derbas bû û gihişt bi qadên Kurdistanê ên firehtir,

Ew di gihiştina xwe ya hunerî de, ew bû awazdênerek ku di navbera reseniyê û hestên girêdana civakî de hevsengîyê ava dike, her stranekî ew vediguherîne belgeyeka têkiliyê û parastinê ji bo ziman û nasnameya kurdî, û muzîka wî bû projeyeka berxwedana çandî ku paşerojê bi paşerojê re girêdide.

Meylên wî yên hunerî û hezkirina wî ji bo muzîka kurdî û stranbêjiyê di temenek piçûk de destpêkir, di panzdeh saliya temenê xwe de ew fêrî jenandina amûra Ûdê bû ji hêla muzîkjen Mihemed Qedrî Delal ve , Muzîka sûfîtiyê û tecwîda Qur’anê bandorek mezin li ser pêşkeftina wî ya hunerî hiştin.

Kariyera wî ya hunerî di sala 1970’an de dest pê kir bi stranbêjiya sirûdên olî, di bin bandora maqamên dînî û ramanên sofîtiyê de , piştre berê xwe da muzîka rojhilatî û jenandina Ûdê.

Wî hewesa xwe ya ji bo muzîkê domand û beşdarî festîvalên mûzkjeniyê li Helebê bû û di dema xwendina xwe ya amadeyî de , di heman demê jî bandor bû bi hunermendên navdar ên kurd wekî Hesen Zîrek û Mihemed Arîf Cizrawî,ku jê re bûn alîkar di avakirina şêwazê wî yê stranbêjiyê de, û di nav civakên kurdî de bi “Mîrê ûdê” tê nasîn ,wî têla şeşem ji bo vê amûrê zêde kir, û karên herî balkêş pêşkêşkir ku jêhatîbûn û afirandina wî nîşan dide, tevî ewqas astengiyên ku pê re rûberû mayî di rêwîtiya xwe ya hunerî de ,piştî ku xwendina xwe ya amadehiyê di Kobanê de qedand, serdana Qehîreyê kir — paytexta stran û hunerê — û li Misrê mûzîkê dixwîne

Û li wir hevdîtinê bi awazdênerên mezin ên Misirî re wekî Mihemed Ebdulwehab, Belîx Hemdî û Riyad Senbatî dike ,û bi encama jêhatîbûna xwe di jenandina amûra ûdê de gelek bawernameyên rêzgirtin û rûmetê wergirt.

Ew yek ji hunermendên Kurd ên herî berbiçav ên ku şopek di dîmena muzîk û hunerî de hiştine tê hesibandin

Di sala 1977’an de yekem strana xwe bi sernavê “Mey Nenoş” weşand, di sala 1985’an de li Helebê Enstîtûya muzîkê vekir, paşê çû Şamê û li Enstîtûya Bilind a Muzîkê maqamên muzîkî xwend.

Herweha berdewam kir bi pêşkêşkirina karên stranbêjiyê yên tije ji cudahetîya muzîkî, û hemû stranên wî ji awazên xwe afirandine.

Herweha wî du albûmên navdar weşand:

1- Albûma yekem bi sernavê “Ez Mêvanê Dilê Te Me” di sala 1986’an de, ku tê de stranên evîndarî hebûn, navdarîn ji wan:

-Ez Mêvanê Dilê Te Me
- Kewê Serê Çîya
- Şêrînê
- Dilsozê .

2- Albûma duyem “Xwezya Hêvî” di sala 1994’an de, ku têde şahkarên huner û afirîneriya wî li pêş bûn, navdarîn ji wan:

- Xwezya Hêvî
- Mey nenoş
- Gulistana Dil
- Tû nebûyî
- Tu Sosinî

Li gel albûman, Reşîd gelek stranên takekesî jî tomarkir ku heta îro jî di şahî û pîrozbahiyan de tên gotin , mîna:

- Lê Dayê
- Çîyayê Ronahî
- Lawikên Şevê
- Kovandên Kelî
- Çûme Ber Çem

Di dema karîyera xwe ya hunerî de, ku zêdetir ji çil salan, Sofî bi zimanên Kurdî û Erebî zêdetirî sed awaz pêşkêş kir, her weha li gel afirandina deh parçeyên muzîkî jî ku ji folklora kurdî hatibûn wergirtin .

Di nav karên wî yên hunerî yên herî navdar strana “Çavê Yara Min”, ku tê de nêzî bist maqamên muzîkî bi kar aniye .

Ji stranên wî ên navdar ku ji awazên wî:

- Xwezya Hêvî, Gulistana Dil û Tu Sosinî (ji gotinên Mihemed Saleh)
-Helebçe (ji gotinê Ehmed Huseynî)
- Çavê Yara Min (ji gotinê Reşîd Sofî)
- Ez Mêvanê Dilê Te Me (ji gotinê Mihemed Emîn Sîdo)
- Kobanê (ji gotinê Stêr Cîlo).

Afirandina wî tenê bi muzîkjenî û awazkirinê sînordar nema , lê ew lêkolînerek bû di dîroka muzîkê de , Herweha wî du pirtûk nivîsand: “Dîroka Muzîka Kurdî” û “Mirov û Muzîk”, ku li benda çapkirinê ne.

Herweha di salên heştiyan û notan de di Televîzyona Sûrî di xebitî, û gelek karên hunerî pêşkêş kir, di nav wan de jenandina ûdê û parçeyên hin awazên muzîkî jî hebûn.

Tevî astengiyên destpêkê, wekî ku muzîk di nav civaka wî û hawîrdora wî ya oldarî de ji qedexeyan dihate hesibandin, ew nebû asteng di rê ya pêşkeftina wî de, lê wî li hember qanûnên kevneşopî serîhilda da ku hinêr û afrîneriya xwe nîşan bide.

Ew di sala 2016’an de li bajarê Kobanê bi xanim Perwîn Betal re zewiciye, di ahengekî de ku gelek heval, hezkir û hunermend li wir hebûn, lê wî ji sala 2005’an ve dest bi astengiyên tênduristiyê kir ku li ser rêwîtîya wî ya hunerî bandor kiriye.

Hunermendê nemir gelek xelat û şerefname wergirtin, ya herî girîng jî Xelata Farabî di sala 1994-an de ji Konferansa Muzîkê ya li Himsê bû, herweha gelek şerefname jî ji êzgeha Sûrî wergirtin, rêzgirtin jê re ji bo tomarkirin û teqasimên ku ji bo Televîzyon û Radyoya Sûrî pêşkêş kirîn,û Xelata ARTA ya bo Dayîn û Afirandina hunerî di sala 2016’an de wergirt, ji bo beşdariyên wî di dewlemendkirina strana kurdî di çendî salan de , di heman demê jî wergirtina xelata “Afirandin û Cûdahiyê” di gel hunermendê nemir Mihemed Elî Şaker di festîvala şeşê ya Rojava ya Çand û Huner ku ji hêla Yekîtiya Rewşenbîrên Rojavayê Kurdistanê HRRK ve tête rêxistinkirin,herweha wî di sala 2024’an de Xelata Festivala Çand û Hunera Kurdî li Berlinê wergirt.

Wî di hunera xwe de hevrêziyek di navbera hestên bêrîkirinê û dilsoziya neteweyî de, û di navbera resenî û nûjenbûn de çêkir , stranên wî li bîra guhdarvanan tîne,xaka wan , dîroka wan û nirxên wan yên çandî,

Bi saya kesên mîna wî, strana kurdî nemaye tenê straneka şehyane , lê bû peyameka jiyanê ji bo nasname, ziman û mîrasê, wî ji bo evîn û hesretê , ji bo xewn û hêviyê , ji bo Kurdistan û xwezayê wê ya bedew , ji bo şoreş û azadiyê stran got.

Di sibeha 17/2/2025’an de, muzîkvanê mezin Reşîd Sofî di temenê 72 salî de li nexweşxaneyeka Kobanê jiyana xwe ji dest da, piştî têkoşînek dirêj a bi pençeşêrê kezebê re derbas bû, wî bi bêdengî koçkir ji bajarê xwe Kobanê, bajarê, ku ew anî dinyayê û jê hez kirî û wek zarok û hunermend himbêz kirî, û ji nû ve tevlî li axa xwe kur, laşê çû, lê giyanê wî hîn jî zindî ye û dengê wî di civatên kurdî û di dilên hezkiryên wî de jiyan dike.

Reşîd Sofî ne tenê hunermendek, an stranbêjek an jê mûzîkjenekê ûdê bû, lê ew semboleka çandî û neteweyî ya bêhempa bû, parêzvanekî nasnameya kurdî û dengê axftina mîras û çandê bû, bi rêya dengê xwe yê şîrîn, lîstin û awazên xwe, wî mîrasa kurdî, ziman û nasnameya neteweyî parastin ,wî zimanê kurdî, maqamên wê û awazên gelêrî ji nifşekî bo nifşekî vediguhztin, di gel parastina bedewî û kûrahiya wê ji wendakirin û jibîrkirinê.

Bi çûyîna wî, qada hunerî û neteweya kurdî stûnek muzîkî ya bêhempa wenda kirin ,ku kar û afirîneriya wî di bîranîna gelê kurd, hunera kurdî û muzîka kurdî de nemir bimîne.

Wî li pişt xwe mîrateyek hunerî ya dewlemend hişt ku Pirtûkxaneya Muzîka Kurdan dewlemend kir, tevî çûyîna wî, dengê wî hîn jî di nav malan û pîrozbahiyan de dimîne ,, wek çiraxek ku venamire û çemek ji awazan qet zuha nabe û li bîra nifşan tîne ku hunera kurdî ya resen ew mertaleke bo bîrdankê û keleheke bo nasnameyê ye, û pireke ku paşerojê bi pêşrojê ve girêdide.

Ji bo giyanê wî yê pak û temîz rûmet û mandarî

Ji bo mîrateya wî ya hunerî û çandî mayînde û domdarî.

Bi hatina meha remezanê re bihabûna kelûpelan li bazara Qamişlo

Şêniyên bajarê Qamişlo ji ber rewşa aborî û bi rasthatina Meha Remezanê gelek zehmetiyan di kirîna kelûpelên bingehîn de dibînin û ji ber rewşa ku herêm tê re derbas dibe, her roj bihayên kelûpelan tê guhertin.

Mihemed Nûrî

Medenî Osman

Xalid El Elî

Nisrîn El hemed

Hisên Ebdê

Ebdullwehab

Solîn Mihemed/ Qamişlo

Bi hatina Meha Remezanê li bazara bajarê Qamişlo bihayê kelûpelan bilindbûye û ev yek jî bandoreke neyînî li rewşa welatiyan dike û bi taybet jî bihabûna madeyên mîna goşt, sebze û fêkiyan, ev yek bûye sersebebê ku welatî nikaribin kelûpelên bingehîn bikrin. Herwiha ji ber ku çavdêrî û şopandina bazarê tuneye bihayê firotina kelûpelan di navbera firoşgehan de ne weke heve û herkes li gorî xwe bi bihayekî kelûpelan difroşe.

Di derbarê vê mijarê de rojnameya me li bazara Qamişlo geriya nêrîn, daxwaz û hêviyên welatiyan b hatina meha remezanê û kêmkirina bihayê di vê meha pîroz de girtin.

'Her tişt biha ye'

Her tişt biha ye, welatiyê bi navê Mihemed Nûrî bi vê gotinê êşa xwe vegot û wiha anî ziman: "Bi hatina meha Remezanê ya pîroz re wekî her sal careke din bihayê kelûpelan bihabû. Rewşa ku em tê re derbas dibin bandor li ser hemû şêniyan û warên jiyanê kiriye, bi taybet rewşa aborî ya zehmet û bandora wê li ser jiyana welatiyan û em hêvî û daxwaz dikin ku bihayê kelûpelan kêm bibe da ku em bi rûmet û xêrê meha Remezanê biqedînin."

Ji ber bihabûnê wê goşt û fêkî li ser sifreya welatiyan neyê dîtin

Ji ber bilindbûna bihayên kelûpelên bingehîn bi taybet bilindbûna pêwistiyên xwarinê, goşt, sebze û fêkiyan welatî bi fikarin ka çawa wê meha Remezanê biqedînin; girêdayî vê yekê welatiya bi navê Nisrîn El-Hemadî wiha anî ziman: "Goşt û fêkî ji ber ku pir biha ne em nikarin bikrin û tiştekî erzan tune ye. Kel û pel herwiha tiştê bingehîn ku beriya neha erzan bûn niha bi zorê em dikarin bikrin, Zeyt berê bi 75 hezaran bû niha em bi 95 hezaran dikrin. Bilindbûna bihayan bandoreke mezin li ser rewşa jiyanî kiriye bi taybet bi hatina meha Remezanê du qat zêdetir bûye û barê me girantir dike. Hêviya me ew e ku aliyên peywendîdar li rewşa şêniyan meyze bikin û bihayên kelûpelan kêm bibe."

Bihayên pêwistiyên xwarinê

Sebze
Bacan bi bihayê 10 hezaran tê firotin ji berê bihatir bûye, Bacanê reş bi 6 hezaran, Îsot hin cûre bi 15 hezaran û hin bi 9 hezaran têne firotin, bihayê Kartolan ji 4 heta 6 hezaran û Xiyar bi 10 hezara ye.

Fêkî
Moz bi 7 L.S tê firotin ji bihaya berê kêmtir hatiye tomar kirin, Birtiqal her kîloyek bi 5 L.S ye, Sêv her du Kîlo bi 25 hezarên Sûrî tê firotin. Firoşgehê sebzeyan Ebdullwehab Mihemed diyar kir ku her demekê bihayê sebzeyan tê guhertin û wiha got: "Bihayê Bacanan pir biha ye bi nirxê 10 hezaran tê firotin, Bacanê reş kîloya wê bi 6 L.S ye, Îsot hene bi 15 hezaran û hene jî bi 9 hezaran. Herwiha bihaya Kartolan hem bi 6 hezaran û hem jî bi 4 hezaran tê firotin."

Bihayên pêwistiyên xwarinên yên sereke

Medenî Osman xwediyê firoşgeheke pêwistiyên xwarinê ye diyar kir ku bihayên hin kelûpelan zêdebûye û bihayê hin kelûpelên din jî weke xwe maye.
Bihayê Şekir bilind bûye gihaştiye navbera 90-92 L.S Sûrî. Bihayê Birinca "Emar" ya pakêtkirî bi 12 û nîv hezarên Sûrî ye. Zeyta xwarinê berê erzantir bû, qutiya mezin bi 95 hezaran tê firotin. Çayê bi 80'ê hezarên Sûrî ye. Savar ya pakêtkirî ya 10 kîlo bihayê wê gihaştiye 88 hezarên Sûrî. Xurme her cûreyeke wê bi bihayeke cuda tê firotin, kîloya xurmeyên herî baş bi 27 bazaran tê firotin.

Mirîşk bihayê wê bilind bûye

Xwediyê firoşgehê mirîşkan Xalid El Elî tekez dike ku nirxê mirîşkan biha bûye û di heman demê de diyar kir ku bihayê her kîloyeke mirîşakn gihaştiye 27 hezarên Sûrî û wiha anî ziman: "Ji ber rewşa şer ku herêm tê re derbas dibe, bihayê goştê mirîşkan bilind bûye. Çawa ku mirîşk ji me re tê, em bi wî bihayî jî difroşin.
Hêjayî gotinê ku heya berî çend rojan jî berî nêzîkbûna Remezanê bihaya mirîşkan bi 22 hezarên Sûrî dihat firotin û niha di navbera 27- 30 L.S tê firotin.

Girîngiya reşandina semada Urea di meha Sibatê de

Lîloz Hisên/Qamişlo

Semada Urea yek ji girîngtirîn çavkaniyên nîtrojenê ji bo nebatan e. Semada Urea di qonaxên şînbûn û destpêka mezinbûnê de herwiha bi awayekî sereke di bihar û destpêka havînê de li ser nebatan tê rijandin.

Di vê qonaxê de, taybetmendiyên mezinbûna paşê û hilberîna dawîn têne destnîşankirin, ku rêveberiya xurekê nemaze semadkirina bi nîtrojenê dike faktorek girîng di serkeftina demsala çandiniyê de.

Girîngiya bikaranîna semada Urea di vê qûnaxê de

Semada Urea yek ji girîngtirîn çavkaniyên nîtrojenê ye, bi rêjeyeke mezin ku dighêje ji sedî 46 di nav de dihewîne, ev yek dihêle ku ew hêmaneke sereke be di piştgiriya mezinbûna nebatan di qûnaxên şînbûn, şaxbûn û dirêjkirinê de.

Girîngiya zêdekirina Urea di vê qûnaxê de:

Piştgiriya mezinbûnê ya nû ji bo nebatan. Bilezbûna mezinbûna pel û qurmên nebatan herwiha berfirehkirina qada pelên nebatan. Ji bo baştirkirina karîgeriya wergirtina hêmanên xurekê. Xurtkirina proseya şaxbûnê. Xurtkirina hêza nebatan bi taybet di dema qeşayê de. Baştirkirina hilberîna zeviyan.

Hilbijartina zêdekkirina semada Urya di meha Sibatê de

Gihaştina nebatan di qonaxa şînbûnê û destpêka mezinbûn û şaxbûnê de. Pêdiviya nebatê bi nîtrojenê di vê qonaxê de zêde dibe.
Şert û mercên avhewayê ji bo wegirtina semadê guncaw in.
Girîngiya piştgiriya nebatê berî ku bikeve qonaxên pêşketî yên mezinbûnê.

Çawaniya bikaranîna semada Urea

Proseya zêdekirina semada Urea li gorî bernameyeke lêkolînkirî tê pêkanîn di nav de ev:
Bi awayekî wekhev semada Urea li ser rûyê xakê bê rijandin.
Bi awayekî rasterast nebat bê avdan ji bo nîtrojena tê de neyê belavkirin.
Ji bo kêmkirina windabûna nîtrojenê divê piştî belavkirinê yekser bê avdan.
Dabeşkirina mîqdara diyarkirî li ser çend beşan ji bo baştirkirina karîgeriya bikaranîna semadê.
Hilbijartina dema zêdekirinê dûrî demên germahiya bilind an bahozan.

Semada Urea di navbera sûdgirtin û xeteriyê de

Tevî ku semada Urea roleke wê ya girîng di piştgiriya mezinbûna çandiniyê de heye, lê bikaranîna wê ya bêserûber dikare bibe sedema bandorên neyînî. Ji ber vê yekê pispor girîngiya pabendbûna bi perspektîfên teknîkî tekez dikin. Ya herî girîng ew e ku yekser bê avdan piştî rijandinê, hiştina Urea li ser rûyê axê dibe sedema belavbûna hilma gaza Amoniya, ku dibe sedema windabûna beşeke mezin ji semadê û kêmkirina karîgeriya semadkirinê.

Herwiha tê pêşniyarkirin:

Pabendbûna bi mîqdara semada pêşniyarkirî, li gorî cûreya çandiniyê û cûreya axê.
Ji bo rêgirtina li ber mezinbûna zêde ya nebatan li ser hesabê hilberînê, divê semada zêde neyê bikaranîn.
Şopandin û çavdêriya rewşa nebatan piştî zêdekirinê herwiha nirxandina berdewam a sûdgirtinê bê kirin.
Zêdekirina semada Urea di meha Sibatê de, di qonaxa destpêkê ya şînbûn û mezinbûnê de, gaveke girîng e di bernameya xurekî ya çandiniyê de, ji ber ku ew roleke girîng di xurtkirina mezinbûna nebatî, taşwîqkirina şaxbûnê û baştirkirina şiyana nebatê ya li hember şert û mercên avhewayê de dilîze, ku bandorek erênî li ser kalîteya çandiniyê û hilberîna dawîn dike.

Di qonaxa yekemîn a pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk de çi çêbû (1)

Banga dîrokî ya Rêber Apo ku di 27'ê Sibatê de kiribû dengvedanek li Rojhilata Navîn û Cîhanê kir. Dewleta Tirk ya ku hebûna Tevgera Azadiyê û gelê Kurd tune dihesiband û êrişên qirkirinê pêk dianî, di 1'ê Cotmeha 2024'an de bi însiyatîfa Serokê MHPê Devlet Bahçelî û Rêber Apo pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk dest pê kir û ji gava ewil heya niha ku saleke derbas bû, ne siyaseta înkarê bi dawî bû, ne jî tecrîd rabû.

Navenda Nûçeyan

Rêber Apo 27 salin li grava Îmraliyê tekoşineke pir mezin dide meşandin. Tevî hesab û planên komplogeran bi sekna xwe ya têkoşer komployê vala derxist. Hêzên dagirker ên ku bi komployê xeyal dikirin ku di şexsê Rêber Apo de têkoşîna azadiya gelê Kurd tasfiye bikin her roj têkçûyînên mezin dijiyan. Dewleta Tirk neçar ma ku biçe îmraliyê û bi Rêber Apo re li ser maseya diyalogê Rûnê. Emê divi dosya ya xwe ya ku li ser dû beşan hatiye amade kirin de, di nav salakî de piştê banga aştî û civaka demokratîk çi xebat hatine meşandin raghînin.
Ev 27 salin ku Rêber Apo li gireva îmraliyê tekoşineke bê hempa dimeşîne, Banga Rêber Apo a di 27'ê Sibatê de ji bo kurd û Kurdistanî gaveke nû û dîrokî bû, ger em li dîroka tevgera azadiya Kurdistanê mêyzebikin Rêber Apo ji sala 1993'an heta niha ev 32 salin ku ji bo çareseriya pirsgirêka kurd rê û rêbazên demokratîk ku di qada siyasî de bê çareserkirin lêhûrbûn dike û xwedî fikire. Rêber Apo di paraznameya 5'mîn de bi awayek zelal radixe berçav, bi rêbaza ku çawa pirsgirêka kurd bi çareserî û aşitiyane çareser bikin. Ne tenê ji bo pirsgirêka kurd di gelemperiya cîhanê de kirîz û qaûsekî mezin heye, hêzên desthilatdar û yên Kapîtalîst vê kaûs û kirîzê li gor berjewendiyên xwe dizayn dikin ku civakê ji nûve avabikin, ku hebûna kurdan ji holê rakin, li ser tunekirina civakê pergala xwe ya desthilatdariyê ji nûve avabikin. Piştî geşedanên li Kurdistanê û bi giştî hewldanên hêzên hegemon ji bo ji nû ve dizaynkirina Rojhilata Navîn, rewşeke nû derkete holê. Dewleta Tirk ji bo xwe ji vê rewşa nû ku rejîm diguherîn û sînor ji nû ve dihatin xêzkirin biparêze dest bi hewldanan kir. Di qada navnetewî de ev hewldan bê encam ma. Ji ber vê yekê hewcedarî bi rêbazeke din dîtin. Berê xwe dan îmraliyê cem Rêber Apo. Rêber Apo ku di bin tecrîdeke girankirî de hatibû hiştin, careke din bû hêvî ji bo tevahiya gelan.

Di 1'ê cotmeha 2024'an de çi çêbû?

1'ê Cotmeha 2024'an de Serokê Giştî yê MHP'ê Dewlet Bahçelî, di vekirina sala yasayê ya 3'em a dema 28 ya TBMM'ê de bi silavdayîna Parlamenterên DEM Partiyê re, gavek sembolîk avêt. Dest dirêjkirina Bahçeli destpêkek nû ji bo pêvajoyê diyalogê hat nirxandin. Ji bo rakirina tecrîdê, Bahçeli got divê Abdullah Ocalan were parlementoy "hilweşandina tevgerê di nav koma Partiya DEM de ragihîne" ku bikaribe mafê xwe yê hêviyê bikar bîne. Ev nirxandinê Bahçelî di serê gelê Kurd û Tirk de nakokî dan avakirin. Bi banga Dewlet Bahçelî re û bersivdayîna Rêber Apo re pêvajoyeke dîrokî destpêkir.
23'ê Cotmeha 2024 Parlementerê Dem Partî yê Rihayê Omer Ocalan, serdana Îmraliyê kir û li gel Rêber Apo hevdîtin pêkanî. Di vê hevdîtinê de Rêber Apo ev peyam dabû: "Tecrîd didome. Xwedî wê hêz û teoriyê me ku eger şert û merc bê afirandin pêvajoyê ji zemîna şer veguhêzim zemîna hiqûqî û siyasî."
28'ê Kanûna 2024'an de Parlamenterên DEM Partiyê Sirri Sureyya Onder û Pervîn Buldan di 28'ê Kanûnê de li Girtîgeha Girtî ya Ewlekariya Bilind a Tîpa F a Îmraliyê bi Rêber Apo re hevdîtin pêk anîn. Û bivan hevdinan re pêvajoya aştî û civaka demokratîk dest pê kir. Heman demê de şandeya Îmraliyê li ser daxwaza Rêber Apo sazî û dezgehên Tirkiyê ziyaret kirin.

Banga Aştî û Civaka Demokratik

27'ê Sibata 2025'an de Rêber Apo ji Girtîgeha Îmraliyê banga 'çek danînê û hilweşandina hebûna xwe ya rêxistinî li Tevgera Azadiya Kurdistanê kir. Di peyama ku şandeya DEM Partiyê (Ahmet Turk, Pervîn Buldan, Sirri Sureyya Onder, Tulay Hatimogulari, Tuncer Bakirhan, Cengîz Çîçek û Faîk Ozgur Erol) li Stenbolê bi raya giştî

re parve kir, hat destnîşankirin ku divê Meclîsa Mezin ya Tirkiyê jî beşdarî pêvajoyê bibe. Di peyamê de Rêber Apo got: "Di vê atmosferê de ku bi banga Birêz Bahçelî û îradeya birêz Serokkomar ve hatiye afirandin, ez berpirsiyariya dîrokî ya banga danîna çekan digirim ser xwe.

Bersiva Dewlet Bahçelî ji banga Rêber Apo re

28'ê Sibata 2025'an de Serokê MHP'ê Dewlet Bahçelî yekem bersiva xwe ya fermî da banga Rêber Apo. Bahçelî peyamê 'ji destpêkê heta dawiyê hêja û girîng' bi nav kir û tekezî kir ku 'divê PKK demildest çekên xwe deyne û hebûna xwe ya rêxistinî hilweşîne'. Bahçelî diyar kir ku divê pêvajo li ser zemîna Meclîsa Mezin ya Tirkiyê bidome.

Agirbest

Di 1' Adarê de PKK'ê agirbesteke yek alî ragihand, lê heta Roja ku tevgera Azadiyê merasîma îmhakirina çekan li darxist jî êrişên dewleta Tirk li heremê didomiya. Agirbesta ku ji aliyê tevgera azadiya ve hati bu ragihandin tenê yek alî bû ,dewleta Tirk agirbestê li zap û qadên parastina medya'yê dikir"

Peymana 10'ê Adarê

Peymana 10'ê Adarê di demeke krîtîk a dîroka Sûriyê de, piştî şerekî demdirêj, parçebûn û dûrxistinê, wekî hewldanekî dilsoz ji bo ji nû ve avakirina welat li ser bingeha dadmendî û hemwelatîbûnê hate îmzekirin. û têgeha hemwelatîbûnê wekî girêdaneke yekgirtî di navbera Sûriyan de bi nirx dike, ava bike. Bi peymanê re hevdîtinên Şam û Rêveberiya Xweser Peymanê de soz hatibûn dayîn ku bingeha dewleteke pirrengî û sivîl, ku peymaneke neteweyî ji nû ve formule dike, mafan misoger dike destpê kirin. Ji bo avakirina Suriyeyeker demokratîk û pirreng. Bi amadebûyina hêzên navnetewî peymana 10'ê Adarê ji 8 xalan pêk dihat hat imzekirin.

Di Newrozê de bi milyonan li dora banga Rêber Apo bûn yek

Bi milyonan Kurd û Kurdistaniyan li 89 navendan Newroza 2025an bi coşeke herî mezin û peyamên herî zelal pîroz kir û daxwazên xwe yên ji bo azadiya fizîkî ya Rêber Apo anî ziman. Newroza 2025an li bakurê Kurdistanê û Tirkiyeyê bi dirûşma "Rêbertiya Azad Civaka Demokratîk" ji aliyê milyonan ve hat pîrozkirin. Kurd bi şev û roj li gund, tax û kolanan agirê Newrozê geş kir û azadiya fizîkî ya Rêber Apo xwestin. Di pîrozbahiyan de bi taybetî li Amed Wan û Urmiyeyê dîmenên bi bi coş derketin holê. Li Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê bi sed hezaran welatî li 11 bajaran kom bûn û Newroz pîroz kirin. Welatiyên ku bi coşeke mezin û bi dirûşma "Azadiya fîzîkî ya Rêber Apo garantiya Sûriyeya demokratîk e" daketin qadan.

Fesix kirina PKK'ê

7ê Gulanê
Di 9'ê Gulana 2025'an de PKK'ê ragihand ku di dîroka 5-7'ê Gulanê de li du cihên cuda yên li Qadên Parastina Medyayê li 2 herêmên cuda bi tevlibûna 232 delegeyên ve 12'emîn Kongreya xwe li dar xist û biryara xwefesixkirinê girt. DEM Partiyê li ser vê yekê got: "Gavek din nêzîkî aştiyê bûn."
12'ê Gulana 2025'an de PKK'ê bi fermî ragihand ku PKK'ê li ser banga Rêber Apo biryara fesixkirinê girtiye. Heman demê de di banga xwe de diyarkirin ku tenê Rêber Apo dikare vî pêvajoyê bi rêve bibe li ser banga Rêber Apo biryara fesixkirin girtiye, lê tekezî kir ku tenê Rêber Apo dikare vê pêvajoyê birêve bibe.

Piştî 26 salan dîmenê Rêber Apo

‘Wê raporeke hevpar li gel a giştî were amadekirin’

Parlementerê DEM Partî yê Amedê Mehmet Kamaç da zanîn ku ji bo serkeftina pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk xebata komîsyonê bênavber tê domandin û got, “Wê li gel rapora giştî raporeke hevpar a komîsyonê were amadekirinm, lewma divê gavên şênber ji bo doza Kurdî di warê hiqûqî de werin avêtin."

Hemza Sêvo

Pêvajoya Aştî û Civaka Demokratî nêzî salvegera xwe ya yekem dibe, ji destpêka wê heta roja îro gelek bangên Rêber Apo, li gel gavên Partiya Karkerên Kurdistanê hatine kirin û avêtin. Li gel vê yekê jî bi dirêjahiya destpêkirina pêvajoyê xebata komîsyonê di rojevê de ye û heya asteke baş ev xebat hatiye meşandin.

Derbarê pêvajoyê û xebata Komîsyona Demokrasî, Netewî ya Xwişk-Biratiya Hevgirtina Navnetewî parlementerê DEM Partî yê Amedê Mehmet Kamaç ji rojnameya me re axivî.

‘Ji bo pêvajoyê xebat bênavber tên domandin’

Mehmet Kamaç diyar kir ku ji bo serkeftina pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk xebata komisyonê bênavber tê domandin û wiha got: “Wek hûn jî dizanin 27’ê Sibatê salvegera Banga Aşîtî û Civaka Demokratîk e. Ew bang bi wateyekî dîrokî hate pênasekirin û bi wê giringiyê jî hat pêşwazîkirin. Di vê serdemê de bi rastî ji hewcedariyek bi pêvajoyeke bi vî rengî jî heye. Bi vê hişmendî û baweriyê di serî de heta niha di hemû qadên jiyanê de kar û xebat bênavber didome. Ji komxebatên di nav rêxistinê, komcivînên di nav gel de, hevdîtinên partiyên siyasî û saziyên sivîl, di serî de bawerî û ne, bi hemû cudahiyên Bakurê Kurdistanê re hevdîtin li ser esasên nêrîn, pêşnyar û rexneyan hatin kirin. Herwiha di gel parlemena Turkiyê û partiyên Turkiyê ji kar û barên diplomasiyê hatin kirin, ev kar heta niha jî didomin. Herwiha taybetî li gel Başûr û Rojavayê Kurdistanê û diasporayê gelek deverên Cîhanê xebatên diplomasiyê tên kirin. Em dizanin di vê pêvajoyê de berpisyariya herî mezin li ser milê me ye û di vê serdemê de mafê me nîne ku em valahiyekê bihêlin.”

‘Wê raporeke hevpar li gel a giştî were amadekirin’

Kamaç eşkere kir ku wê li gel rapora giştî raporeke hevpar a komîsyonê were amadekirin û wiha domand: “Yekem car e li ser pêvajoya çareseriya pirsa Kurd li parlemana Turkiyê komisyon hat avakirin. Ev komisyon em dikarin bêjin temsila %95 ji siyaseta Turkiyê dike. Komisyon gelek hevdîtinên giring pêkanîn, herî dawî serdana birêz Abdullah Ocalan jî hat kirin. Di van hevdîtinan de ji serkeftina pêvajoyê gelek zanyarî û agahî jî bi dest xistin. Li van esasan nexşerêyek wê miheqeq derkeve. Lê herkes jî dizane ku ev komisyon biryardar nîne. Tenê dikare ji bo pêvajo serkeftî bibe pêşnyarên xwe ragihîne. Ji bo ku hamû partî di nav komisyonê de hene, wê raporeke hevpar jî were amadekirin ew rapor em bawer in wê li parlemenê jî were qebûlkirin. Helbet hin nêrîn û nêzîkbûyînên komisyonê li gor dilê me nebe jî wek destpêk, lê em giring dibînin. Em bi hesasiyeteke mezin tev digerin. Ji bo ku destkeftiyên gelê Kurd gelek in ev destkeftî bi berdêlên gelek giran hatine destxistin. Wek tê zanîn her partî rapora xwe amade kir û radestî serokatiya parlamana Turkiyê kir. Lê biryar ew e ku di nava van raporan de raporekî hevpar bê derxistin. Endamên hemû partiyan bi rojane li ser rapora hevpar dixebitin. Gelek niqaş tên kirin. Herwiha li gorî kar û xebatên ku di dema dawiyê de têne kirin wê rapora wê jî were amedekirin.”

‘Divê gavên şênber ji bo doza Kurdî di warê hiqûqî de were avêtin’

Parlementerê DEM Parti yê Amedê Mehmet Kamaç da zanîn ku divê gavên şênber ji bo doza Kurdî di warê hiqûqî de werin avêtin û wiha bi dawî kir: “Wekî di serî de min got ev pêvajo dîrokî ye. Pêwîst e her alî bi girîngî nêzikî vê pêvajoyê bibe. Encama xebatên komisyonê di heman demê de destpêka pêvajoya çareaeriyê ye. Pirsgirêkên heta niha hatine jiyankirin neçareserkirina pirsa Kurd e. Divê astengiyên li pêşiya çareseriya pirsa Kurd ji holê werin rakirin. Di aliyê hiqûqî de pêngavên şênber werin avêtin. Hebûna Kurdan ne tenê li ser gotinan, divê di warê hiqûqî de were naskirin. Hem jî naskirin bi nasname, ziman, çand û li ser esasên wekheviyê bê qebûlkirin.

Vekişîna Amerîka ji Sûrî gaveke isteratejîke?

Reşo Mihemed

Du rayedarên Amerîkî diyar kirin ku artêşa Amerîkî vekişîna xwe ji Tenef temam kiriye, Tenef cîhekî stratejîk li sînorê Sûriye-Urdun-Îraqê ye, hem jî vekişîna artêşa Amerîkî ji bingeha Şedadê di destpêka vê mehê de pêkhat. Herwiha heman rayedaran zêde kirin ku hêza Amerîkî dê di nav du mehên pêş de ji cihên mayî yên Amerîkî yên li Sûriyê vekişin. Ev yek bi pêşveçûna geşedanên dawî ku Bakur û Rojhilatê Sûriyê re rû bi rû ma. Rayedarên Amerîkî tekez kirin ku ev vekişîn têkildariya xwe bi belavbûna hêzên deryayî û hewayî yên Amerîkî li Rojhilata Navîn a ji bo erkdariya êirişên li dijî Îranê hatine amadekirin, tuneye. Eger em li siyaseta Amerîka û belavbûna leşkerên wê binerin, em ê binerxînin ku Amerîka hema bi gavekê re xwe ji devereke ku xwe lê bi cih kiriye, dernakeve. Îraq nimûneyeke herî nêz e. Hebûna Amerîkî û piştgirêdana bi wê re ji bo QSD û gelê Kurd jê re ji bo me ne girîng e. Lê gotina vekişandinê beşek ji siyaseta wê ya derbarê entegirasyona QSD û Rêveberiya Xwser de ye. Di heman demê de weke istratîciyek parastina leşker û bargehên xwe ji êrişên Îran û Heşd Elşeibî ye. Wek tê zanîn Amerîka berî demekê di rûniştinên xwe yên li gel hikumeta HTŞ’ê re qala hevkariya aborî di çarçoveya dosya neftê dikir. Neft li ku be Amerîka û leşkerên xwe li wir in, dibe di warê şerê li dijî DAIŞ’ê li Sûriyê xwe bêrol bike, lê di warê aborî de ew ê ji bo berjewendiyên xwe parastina petrolê bike. Sûriyê ji bo Amerîka û Israîlê gelek girîng e, eger Amerîka bêje ez ê xwe vekişînim ji Sûriyê, ew ê li ser xwesteka Israîlê vê biryarê bi paş ve bibe. Sûriyê ji bo Israîlê xeteke parastinê ye ji êrişên Îranê, Amerîka jî dibe erkdar di warê valaderxistina êrişên Îran li dijî Israîlê. Berpirsên Amerîkî gotin ku ew ê hêz amade bin eger lihevkirin li ser bernameya nukleriyê pêkneyê. Weke tê zanîn Îran gef li hêzên Amerîkî yên li herêmê xwaribû û tekez kiribû ku eger Amerîka êrîşên asmanî li hemberî Îran pêkbîne. Dewletên Yekbûyî hêzeke mezin li beravên Îranê kom kirine ev hêz ji komeke barhilgirên balafiran, balafirên pêşketî û keştiyên din ên şer pêktên. Di heman demê de keştiya duyemîn a balafiran, USS Gerald Ford, jî ber bi Îranê ve diçe. Ev yek tekez dike ku ew ê şerekî mezin di navbera Îran û Amerîka û Israîl pêkwere. Ew ê dîse Îraq, Sûriye, Lubnan, Başûrê Kurdistanê û gelek dewletên herêmê bibin qada şerekî berfireh, sedem jî çekê nukleriyê û berjewendiyên dewletên sêalî yên Amerîk, Israîl û Îran. Rojnameya Wall Street Journal ragihand ku rêveberiya Trump biryar da ku hebeşa leşkerî ya Amerîkî bi QSD’ê re li Sûriyê êdî ne pêwîst e ji ber ku Hêzên Sûriya Demokratîk weku ew dibêjin nema xwedî binesazî ye, hem jî hevkariya sereke ya Amerîkayê li dijî DAIŞ dê bi hikumeta Sûriyê re dê were domandin, hem jî DAIŞ têkçû. Gelo em bipirsin, rast e DAIŞ têkçû, tevahiya endamên wê hatin girtin, hem jî Sûriyê ji DAIŞ’ê safî bû? Na duh li Dêrazorê dîsa çeteyên DAIŞ’ê êrişî çeteyên HTŞ’ê kirin. Demek em têdigihêjin ku vekişîna Amerîka ji Sûriyê lîstikeke istratejîke ew dixwaze hikumeta HTŞ’ê xwe dexîlî Amerîka bike da ku Amerîka vegere û hevkariya HTŞ’ê bike û şerê li dijî DAIŞ’ê bike di heman demê de bi hev re lîstoka xwe ya derbarê şerê li dijî DAIŞ’ê bi hev re bidomînin.

Sîstema cîhanê bi giştî diheje

Ahmet Aktaş

Wisa diyar dibe ku cîhan ji nuh ve dizayn dibe. Di konferansa Munchen de, nakokiya bingehin a di navbera DYEyê û ÇÎNê de zelaltir hat dîtin.
Herwiha nakokiyên navbera Transatlantik û Ewrupayê jî aşkeretir hatin xuya kirin, bi taybetî axaftinên serokê Fransayê Macron û Serokwezîrê Elmanyayê Merz gelek balkêş bûn. Macron, berê jî gotibû “Mejiyê NATOyê miriye” û bi vê gotinê re doza damezrandina yekîtiyek alternatîf mîna NATOyê ji bo Ewrupayê dikir.
Nuha jî dibêje, “Ji bo Ewrupa di cîhanê de bibe aktorekî nuh ê jeostratejîk, divê bi hevkarî tevbigerin, herwiha heke li himberî DYEyê û ÇÎNê em yekîtiyek xurt ava nekin di nava 5 salan de em dihelin”.
Merz jî got, “DYEyê, êdî weke berê ne bi hêz e û jixwe serokatiya wê ya cîhanî jî ketiye nîqaşê”.
Wisa tê dîtin ku bi pêşengtiya aliyê leşkeriya Fransayê û aliyê aboriya Elmanyayê, hewldanên avakirina rêkeftinek nuh a Ewrupayê, weke alternatîfa Emerîkayê û hevalbendên wê hene. Di Konferansê de hat dîtin, ew uslubê serdestî yê Barrack ê îsal û yê Vance yê cigirê Trump ê sala çûyî, têk çûn, lewma wezîrê derve yê DYEyê Rubio, ji neçarî gelek nerm axivî û got; “Em û Ewrupa hevalbendên hevseng in-wekhev in”! Wezîrê derve yê Çînê Wang Yi jî, xwe nêzî Ewrupayê nîşan da û got, “Divê bi Ewrupayê re hevalbendiyek wekhev were meşandin”, herwiha bi giştî helwesta Çînê li gel sistema heyî ya cîhanê ye.
Lê helwesta DYEyê, guhertina sistema cîhanê ye û hema mirov bala xwe dide axaftin û helwestên Trump, di serî de biryarên NY, weke ku ji hemû yasayên navneteweyî ne razî ye û dixwaze hemû saziyên navneteweyî, li gorî berjewendiyên xwe biguheze. Bêguman, him li ser bûyerên giştî yên cîhanê û him bi taybetî li ser vê Konferansa Munihê, mijara me ya sereke siyasetên têkildarî doza Kurdistanê ye û helbet li vira jî li ser navê Şoreşa Rojava beşdarbûna Mezlûm Ebdî û Îlham Ehmed çêbû.
Beşdarbûna vê Konferansê, ne bûyerek ji rêzê bû. Ji ber ku, di asta navneteweyî de li parçeyekî, cara yekê ye ku weke nûnerî Tevgêra Azadiya Kurdistanê, hevsengê nûnertiya fermî ya dewleta(Sûriyê) wî parçeyî, bi hevre beşdar dibin.
Herwiha bi hevre, di serî de li gel nûnerên DYEyê, YEyê û hwd.di asta wekhev de beşdarî hevdîtinên fermî bûn. Bêgûman razîbûna vê asta navneteweyî ya bilind û fermî, bi saya, di çarçova ruh û felsefeya Rêber APO de, li ser banga seferberiyê ya QSD’ê û Rêveberiya Xweser a Rojava, bi rabûna serîhildana demdirêj a gelê Kurdistanê ya li çarperçeyan û bi desteka dostên navneteweyî li çaraliyê cîhanê pêkhat. Gelê Kurdistanê û dostên xwe, bi helwest û dirûşmên xwe, ne tinê peyam, belê ferman da rêxistin û kesayetiyên siyasiyên Kurdistanê ji bo avakirina YEKÎTIYA NETEWÎ û dewletên têkildarî wan êrîşên qirker ên ser Rojava û ser gelê Kurdistanê giştî ji bo êdî bên Rawestandın!
Fermana gelê Kurdistanê gihişt navnîşanên xwe, lê xeter bi giştî hîn jî ranebûye, divê xemsarî nebe, berxwedan dewam bibe! Di dizayna cîhana nuh de, êdî Kurd û Kurdistan aktor in!

Lingên xwe windakirin lê biryardariya bidestxistina xewna xwe winda nekir

Fatima Hecî Mehmûd nizanîbû ku rêya ku ew ber bi mala malbata xwe li gundê Xirab Eşk, li Başûrê Rojhilatê Kobanê, girtiye, dê rêwîtiya dawî be. Fatima Mehmûd piştrast kir ku wê beşek ji laşê xwe winda kiriye, lê wê biryardariya xwe ya ji bo bidestxistina xewna xwe û parastina mafên gelê xwe winda nekiriye.

Hêvî Keleş/ Qamişlo

Her ku êrîşên li ser bajarê Kobanê û gundewarê wê zêde dibûn, xwendekara zanîngehê ya bîst salî Fatîma Hecî Mehmûd neçar ma ku ji bo temamkirina xwendina zanîngehê, mala xwe ya li bajêr, ku ew bi sê birayên xwe re lê dijiya, berde û vegere gundê xwe da ku di nav şerê dijwar de bi malbata xwe re bijî. Wê pirtûkên xwe girtin û ji refa xwe ya xwendinê derket, bi yek xwestekê, ku di rojên xeteriyê de bi malbata xwe re be.

Komkujiya Xirab Eşk

Di vê çarçoveyê de, Fatîma hûrguliyên kêliyên pêşîn ên bombebaranê got: “Ez bi dengê teqînek mezin şiyar bûm. Di destpêkê de, ez hizirîm ku ew kabûsek e, lê qîrîna zarokan ez hişyar kirim û gihîştim rastiyê. Min hewl da ku rabim da ku bighîjim birayê xwe yê biçûk ku digirî, lê min nekarî. Min li lingên xwe nihêrî û min ew di rewşek trajedîk de dîtin û bi dengê balafiran û topbaranên giran tijî bû.” Tevî dijwariyan jî, malbata Fatimayê xwe li mala xwe girt û nexwest ku jê derkeve. Wan xwe li pişt dîwarên wê girtin, bi baweriya ku ew ê bibe kelehek ku wan ji mirinê biparêze. Saet di 11:30’ê şevê de, mala wan rasterast bi çekên giran hate hedefgirtin. Bi dengê teqînê re, xanî li ser niştecihên wê hilweşiya. Pênc kesên malbatê hatin kuştin, pêncên din jî bi giranî birîndar bûn.
Fatîma wiha bûyerê tîne ser ziman: “Ew kesên ku di bin kavilan de sax man, hewl dan me rizgar bikin, di heman demê de ji ber berdewamiya topbarana gund nêzîkî deh saetan xwîn ji birînên birîndaran diherikî. Heta saetên sibehê me nekarî xwe bighêjin Nexweşxaneya Kobanê. Roja din dema ku bombebaran rawestiya, xelkê deverê karîbûn birîndaran derxînin.” Fatîma birînên wê giran bûn û ji bin xirbeyan hate derxistin. Di encama hedefgirtina rasterast de herdû lingên xwe winda kiribûn. Ew ji mirinê filitî, lê beşek ji laşê xwe winda kir, di heman demê de pênc endamên malbata xwe jî ji dest da. Fatîma bawer dike ku tiştê qewimî ne bûyerek tenê bû, lê belê berdewamiya rêze êrîşên ku sivîlên li gundewarê Kobanê hedef digirtin bû: “Bombebaranê ne tenê mala wan hedef girt, lê xewn û jiyana wan jî hedef girt.”
Tevî giraniya windakirina wê ji parçeyên laşê wêre, Fatîme dev ji armancên xwe berneda. Xwendekara hiqûqê bû, wê ev beşa zanistê ji bo bicihanîna daxwazên dê û bavê xwe hilbijartibû, lê niha wê wekî bangek şexsî dibîne. Di dawiyê de, wê tekez kir ku xwendina bi zimanê Kurdî pabendbûna bi nasname û mafên wê re temsîl dike û ew bi biryar e ku xwendina xwe bidomîne û mafên gelê xwe biparêze, ku ji aliyê zaliman ve rastî binpêkirin û qirkirinê tê. Di 25’ê Çile de, komên çete yên girêdayî Hikûmeta Demkî li gundê Xirab Eşk bi top, çekên giran û balafirên bêpîlot malên sivîlan bombebaran kirin û di encamê de pênc sivîl ji malbatekê şehîd bûn û pênc kesên din jî birîndar bûn, ku piraniya wan jin û zarok bûn.
Komkujî di çarçoveya êrîşên dijwar ên li ser gundewarên Kobanê de pêk hat, ku li gelek gundan sivîl rasterast hatin qetilkirin. Li gundê Qasmiye, di encama topbaranê de kesek hat kuştin û sê kes birîndar bûn, di heman demê de li gundê Xerab Eşkê êrîşên herî hovane hatin kirin, ku di nav de jin û zaroka jî hebûn şehîd û birîndar ketin.

“Em êşa xwe bi nivîsandina helbestan tînin ser ziman”

Stêrk Mihemed/Qamişlo

Du jinên ciwan ên ji koçberên Efrînê tekez kirin ku bi nivîsandina helbestan ew êş û zehmetiyê koçberiyê parve dikin û wiha gotin: “Dijmin nikare hêvî û îradeya me bişkîne.”

Koçberên Efrînê yên ku di pêlên koçberiyê re çar caran derbas bûne, tevî hemû zor û zehmetiyan jî bi hêvîne ku daxwazên wan pêkwerin. Bi helbest û nivîsandinê êşa xwe derdixînin. Di nava êşa koçberî û jiyana di dibistanan de ne, lê tevî vê jî tu asteng li pêşiya berxwedan û hestên wan jinên ciwan nebû asteng.
Di vê çarçoveyê de du ciwanên ji koçberên Efrînê Asya Salih û Hûriyê Hecî Muslim ji Rojnameya me re axivîn.

‘‘Eger hêvî hebe wê hemû tişt pêk were’’

Koçbera Efrînê ya bi navê Asye Salih da zanîn ku ew 15 salî ye û ev 4 salin helbestan dinivisîne û wiha got: “Ev çar carin ez koçber dibim, her carê ku ez helbestan dinivisînim ji ber koçberiyê ez li pey xwe dihêlim, lê her car jî ez ji nû ve radibim ser xwe û ji nû de dest pê dikim, ji ber ku dijmin nikare armancê me bikuje. Bila bi hezaran ji helbestên min li şûna min bimîne, lê dîsa ez ê binivisînim, dijmin nikare hêviyên me bikuje û armancên me bişkîne. Ez ê nivîsandina xwe berdewam bikim û ez ê armanca xwe pêk bînin, eger hêvî hebe, wê hemû tişt pêk were.
Ez Kurd im, ez serbilind im gava ku ez dibêjin ez Kurdim ne tenê peyve, xwedî wate û pênase ye. Ez ê ji bo Şehîdan, welatê xwe û sêwiyan binivisînim. Îro dema ku ez li welatê xwe dinêrim û dibînim ez jê dûrim hêstir ji çavên min dibare, ez nikarim hestên xwe ravebikim, lê dikarim hinekî bi pênûs li ser lênûsa xwe binivisînim. Dema ku ez sêwîdaran dibînim hestên min gelekî wateyên cûda dide, lê dîsa jî ez ê armanca xwe pêk bînim û berdwam bikim.”

Asye Salih

Hûriyê Hecî Muslim

‘‘Gelê Kurd wê biserbikeve’’

Hûriyê Hecî Muslim destnîşan kir ku ew 17 salî ye û dema ew refa 6’an bû dest bi nivîsandina helbestan kir û wiha domand: “Dema ku min refa 6’emîn dixwend min dest bi nivîsandina helbestan kir, lê piştê wê bi demekê min nivîsandina helbestan sekinand, lê dema ku ez koçberbûm min careke din dest bi nivîsandina helbestan kir, ji ber ku bi rêya helbestan min êşên xwe derxistin. Dema ku ez van helbestan dinivisînim, ne tenê ez ji bo xwe, lê ji bo şehîdan û welatê xwe dinivisînim. Dibe ku êşên me gelek bin, lê bi rêya nivîsandina helbestan em êş û azara tevahî gelê Kurd derbirîndikin. Em ê tola Şehîdên xwe rakin, eger ne bi çekê bê, em ê bi pênûsên xwe tola Şehîdên xwe hilînin. Em dixwazin ku vegerin Efrînê, lê vegereke bi serbilindî be. Gelê Kurd wê biserbikeve û heya ku em karibin em ê liberxwebidin.”